

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MODENS
historie
1847-1947

1847

1851

Modas de Paris
Petit Courrier des Dames.

1861

1863

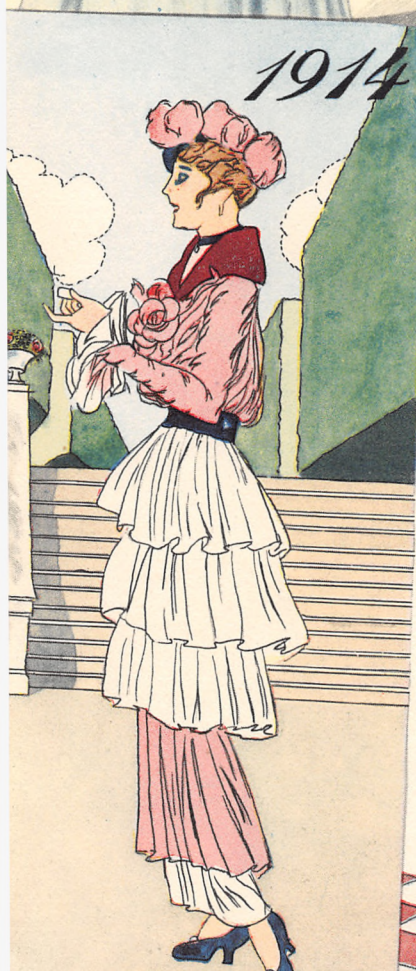
1904

1909

1913

1914

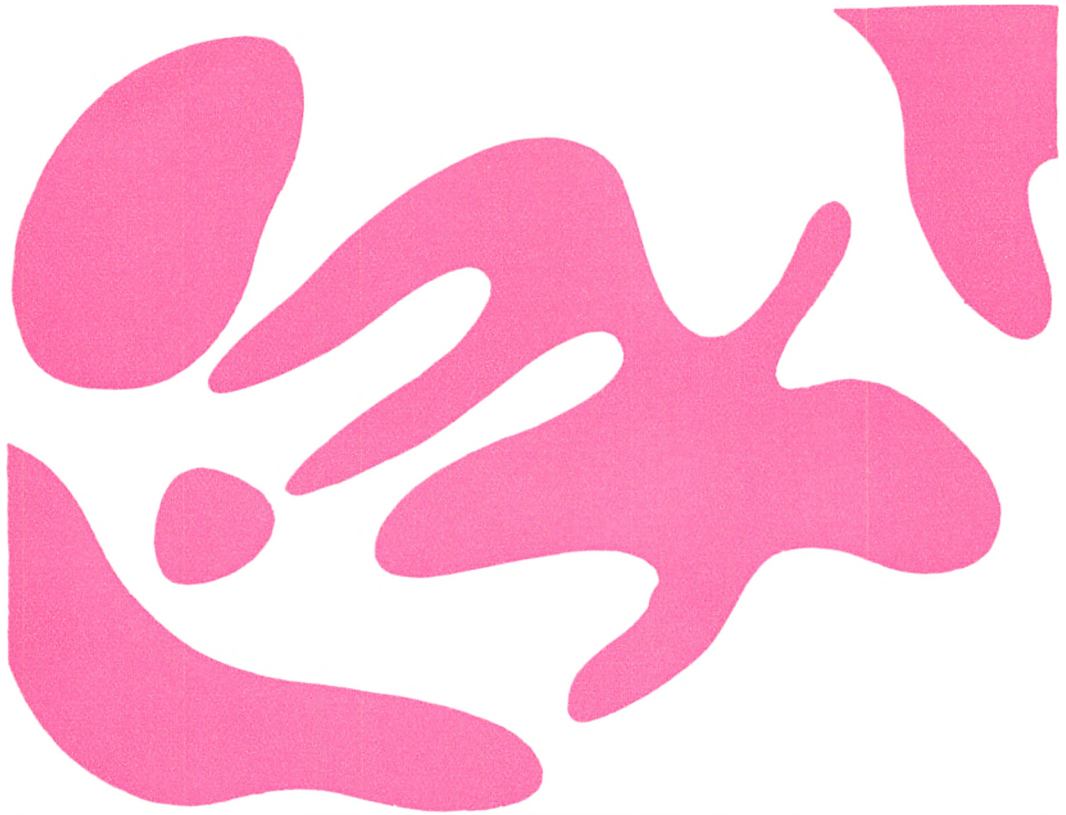
1920

1923

POAX

Typografisk Tilrettelægning: Forfatteren i Samarbejde med EBBE SUNESEN, der har tegnet Titel og Overskrifter.
Teksten sat med ELZEVIER Antikva fra GENZSCH & HEYSE . Reproduktion og Tryk: EGMONT H. PETERSENS
KGL. HOF-BOGTRYKKERI . Papir: Matglittet Specialtryk fra A/S DE FORENEDE PAPIRFABRIKKER . Indbinding:
PETERSEN & PETERSEN . Udsendt i Anledning af A/S FONNESBECHS Hundredeårsjubilæum den 26. Oktober 1947

JEG SIDDER I EN SPORVOGN. OVER-

for mig en ung Pige fordybet i en Bog. Hendes Ansigt skjules helt af den mægtige Hatteskygge. Egentlig er der et dristigt og elegant behersket Sving paa Skyggens mægtige S-Kurve, og Pullen er et todelt Bjerg, regelmæssigt som de kubistiske Malere aabenbart synes, Bjerge skal være. Og der er et bredt Baand med Sløjfe omkring den, en kaad Palet med to røde, to violette, en grøn og en gul Farve klasket sammen, Blomster som ikke findes her til Lands og ikke i Troperne, Vækster som kun eksisterer i Fantasiens tøjlesløst frie Verden, hvor ikke blot som i Virkeligheden alt er muligt, men hvor det umulige bestandig bliver Virkelighed.

Sporvognen standser; hun ser forskrækket op, faar Tid til et kvalt Suk, slaar Bogen i og stiger af. Og jeg har allerede glemt hendes Ansigt, men foran mig over den tomme Bæk ser jeg stadigvæk Hatteskyggens brede Sving, Pullens svulmende Venusbjerg, ser den egentlig nok saa tydeligt som da den var der, paa samme Maade som man sommetider først faar rigtig fat i et Musikstykkets Melodi, naar Orkestret tier. Straafletningens svulmende Buestrøg, Hattabaandets flimrende Klaverklimpren var et forbavsende Impromptu, som med et Trylleslag har givet Hverdagens Vanegraa Sølvskær.

Det er mærkeligt med Musikkens Magt! For det maa have været en Slags Musik, min

ukendte Veninde havde omgjordet sit Hoved med, siden den lille kække Melodistump har faaet den duvende Sporvogn og Husrækkerne udenfor til at svinge med i sin fro Rytme.

Sikkert ikke noget særligt i og for sig, en gammel Grammofonplade taget op igen. En romanlæsende Butikspiges beskedne Offer til Kunstens ukendte Gud. Men ogsaa Lirekassens hæse Kakofoni er en Efterklang af noget, som engang har været en Hjertes Melodi, et lykkeligt Greb i spændte Strengene over Tilværelsens susende Sangbund.

Jovist, saadan en Hat maa klassificeres som Musik, den eneste Form for Glæde, ordentlige Mennesker ikke forlanger skal forestille noget fornuftigt.

Der føres uendelige Debatter om, hvorvidt Malerier skal forestille noget eller ikke behøver det, om hvorvidt abstrakt Kunst har nogen Berettigelse. Se op, Godtfolk, som ikke aner, at syngende Linjer og klingende Farver kan være saa bespændt med Liv, saa fyldte af Glæde, at de ikke behøver nogen Undskyldning for at eksistere. I ligger jo selv under for den abstrakte Forms og Farves farlige Magi!

Kom ikke og fortæl, at Hatten skal beskytte mod Solen. Hun har benyttet hvert Øjeblikks Chance til at blive saa solbrændt, som hun var. Mod Regnen? Hun tager Hatten af i Regnvejret for ikke at spolere den. Mod Kulden? Denne Sommer er saa varm, at hun faar Hovedpine af at bære sit Hovedsmykkes Pragt. Hatten har Pul og Skygge, men der er ingenting i Pullen, den sidder helt oven paa Hovedet, og Skyggen er krammet op, saa den ikke skygger. Pul og Skygge er som Malernes Motiver: Paaskud for Farve- og Formekvilibristik, Udtryk for Stemninger, som ikke kan siges i Ord.

Der er saa mange Forklaringer paa, at Folk gaar med Tøj paa: at det er af praktiske Grunde for at beskytte sig mod Kulden eller Varmen, af religiøse, af sædelige eller tværtimod for at virke tiltrækkende, af politiske Grunde, for at demonstrere Indehaverens Værdighed, Velstand og sociale Standard. Det skal nok altsammen have sin Rigtighed. Bare forklarer ingen af alle de gode Grunde, hvorfor Tingene netop skal se ud akkurat, som de gør. Som med andre Kunstværker. De har ogsaa deres praktiske, sociale og filosofiske Baggrund. Men det, som de udtrykker, er noget, som ikke kan siges paa anden Maade.

Der er anvendt Kunst, og der er fri Kunst. Der er Klædningsstykker, der tydeligt tjener en Hensigt, og der er underfundige Kompositioner hinsides al Forstand. Sko, som først og fremmest er til at gaa i, Kjoler som skal fremhæve Legemsformer ved at tilsløre dem, Hatter som bare er udspekuleret Hjernesvind. Hattetekstnerens Domæne er ikke tilfældigt Hovedet.

Vær varsomme, mine tungttrædende Herrer af Samtiden, som saa bredmundet hoverer over, hvad I kalder Kunstmoder, og hvad I ikke vil kalde Modekunst. De kaade sprælske Linjer, Farveffimret og Stofkontrasterne er en udtryksfuld Tegnskrift, som, netop naar du føler dig sikrest i din stupide Overlegenhed, pulveriserer Idealer du ansaa for urokkelige. Maaske de op i dit aabne Ansigt gør sig lystig over netop din aandløse Livsform, maaske de i et Sprog, du ikke forstaar, haaner dine helligste Guder og forkynder nye farlige Friheder.

Moden er den frieste af alle frie Kunster. Kvindelegemet er ikke meget mere end et Stativ, den anbringer sine abstrakte Kompositioner paa. Den former gladeligt selve Legemet om efter sine forrykte Krav, spotter al Fornuft.

Som al anden sand Kunst er den et Hulspejl for den Tid, der frembringer den. Kun Kunst-

nerer formaar i inspirerede Øjeblikke at gennemskue de Illusioner, Tiden nærer om sig selv. Intetanende afslører Tidens Mennesker sig i den Kunst, de accepterer, og i den, de afviser. Og ingen Kunst er subtilere end Kvindens Variationer over det mest fristende af alle Temaer.

Da man spurgte den kyniske Menneskekender Anatole France om, hvilken Bog han vilde kaste sig over, hvis han kunde vende tilbage til Jorden hundrede Aar efter sin Død, svarede han uden Tøven: en Modejournal. »Disse Klude vilde sige mig mere om Fremtidens Menneskehed end samtlige Filosofer, Romanforfattere, Præster og Videnskabsmænd.«

Moden spejler Tiden. Livsopfattelsen strammer og løsner Dragtens Stof, afrunder Bevægelserne eller gør dem kantede og stive, lister ogsaa ind i Ansigtstrækkene og lægger dem i den Maske, man beundrer. Men Moden viser ikke blot en Tids Kvinder, som de gerne vil se ud, den er ikke blot Kvindernes Svar paa de Spørgsmaal, der stilles dem. Paa en underfundig Maade er den samtidig en Kritik af Spørgsmaalsstillingerne. Kvindemoden er fuld af stumme Vidnesbyrd mod Tidens Mænd, for den er dannet efter deres Krav. Hvor fint afsløres ikke Mændenes Natur ved at skjule Kvindernes?

Det vilde være forkert at mene, at Moden blot omfatter Tøjets Stof og Snit, den omfatter hele den personlige Fremtræden, ogsaa Maaden — Moden — man taler og gaar paa, Maaden man fører en Kop til Læberne eller veksler et Haandtryk paa. Og den er med tusind fine Traade sammenknyttet med hele Tidens Formverden, dens Huse og Interiører, dens Brugsgenstande og Digting; den er dens levendegjorte Maleri. Som offentligt Opdragelsesmiddel har Silken betydet mere end alle Moralprækener. Sæder følger Klæder.

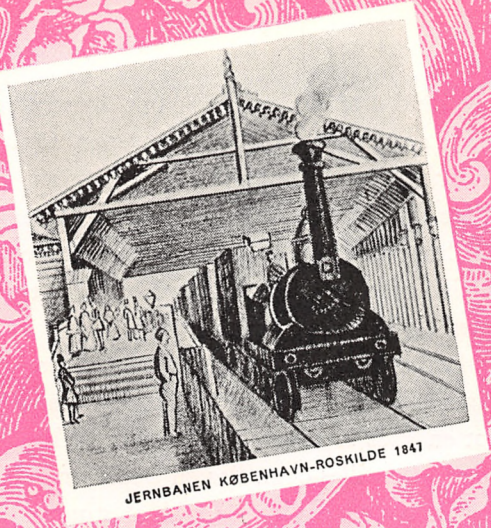
Det mærkelige Begreb, som ingen kan fatte, men alle er grebet af, Tidsaanden taler sit tyste, magtfulde Sprog fra Forfængelighedens Marked, hvor intet er evigt uden Forandringen.

I Moden har Menneskeandens elementæreste individuelle Kræfter, dens Livsvilje og Magtbegær, dens Trang til Selvudfoldelse i Lyd, Form, Farve, Bevægelse, indgaaet en lidenskabelig Forbindelse med Øjeblikkets Fællesaand. Som alle heftige Passioner lige saa hastigt glemte som den er forbi.

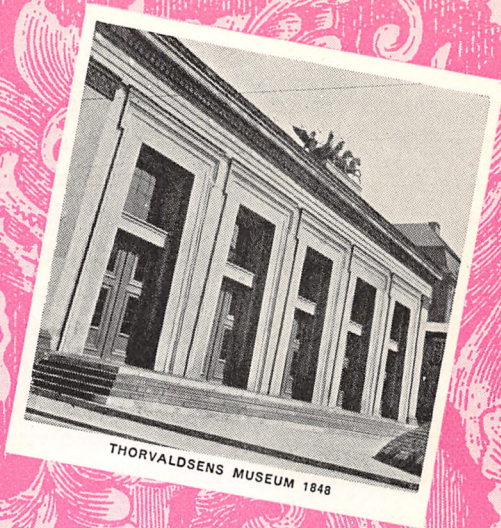
Paa en Gang demokratisk — jeg vil ha' saadan en, for det har alle nu — og aristokratisk — den vil jeg ikke gaa med, for alle har saadan en — er Moden en af den moderne Menneskeheds centrale Manifestationer. Tager vi os for at kaste et Blik over et Aarhundredes Moder, er det da ikke døde Klæder, vi betragter, som de hænger i en støvet Marskandiserbutik; vi maa prøve at se dem levendegjort af de Kvinder, som engang har baaret dem. Vi vil ikke søge en billig Forlystelse i den uimodstaaelige Komik i at være stillet overfor noget, man ikke selv forstaar. Vi vil tværtimod prøve at beskue de svundne Moder i Sammenhæng med hele den Verden, de hører til i, for at faa et Glimt af de falmende Stoffer og gulnede Fotografier i det levende Lys, som omslutter og forklarer alt, der færdes i det. Opfatter vi de gamle Moder i deres Tids Livsluft, føler vi de bankende Hjerter bag Silken,

aner vi Tankernes Arabesker bag Straa og Stof, aabner de
et Blik ind i tabte Skønhedsverdener, fortryllende
som en fjern Melodi, Vinden dæmpet og
brudstykkevis bærer
hid.

JERNBANEN KØBENHAVN-ROSKILDE 1847

THORVALDSENS MUSEUM 1848

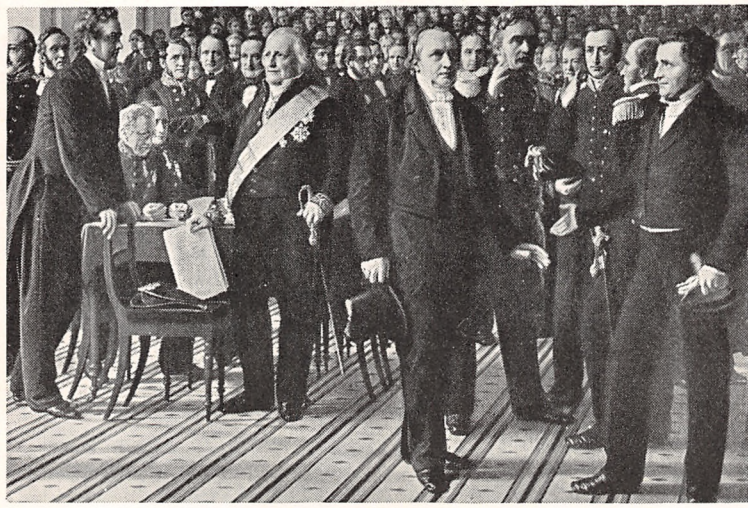
TROPPERNES HJEMKOMST 1849

H C ANDERSENS ÆVENTYR 1849

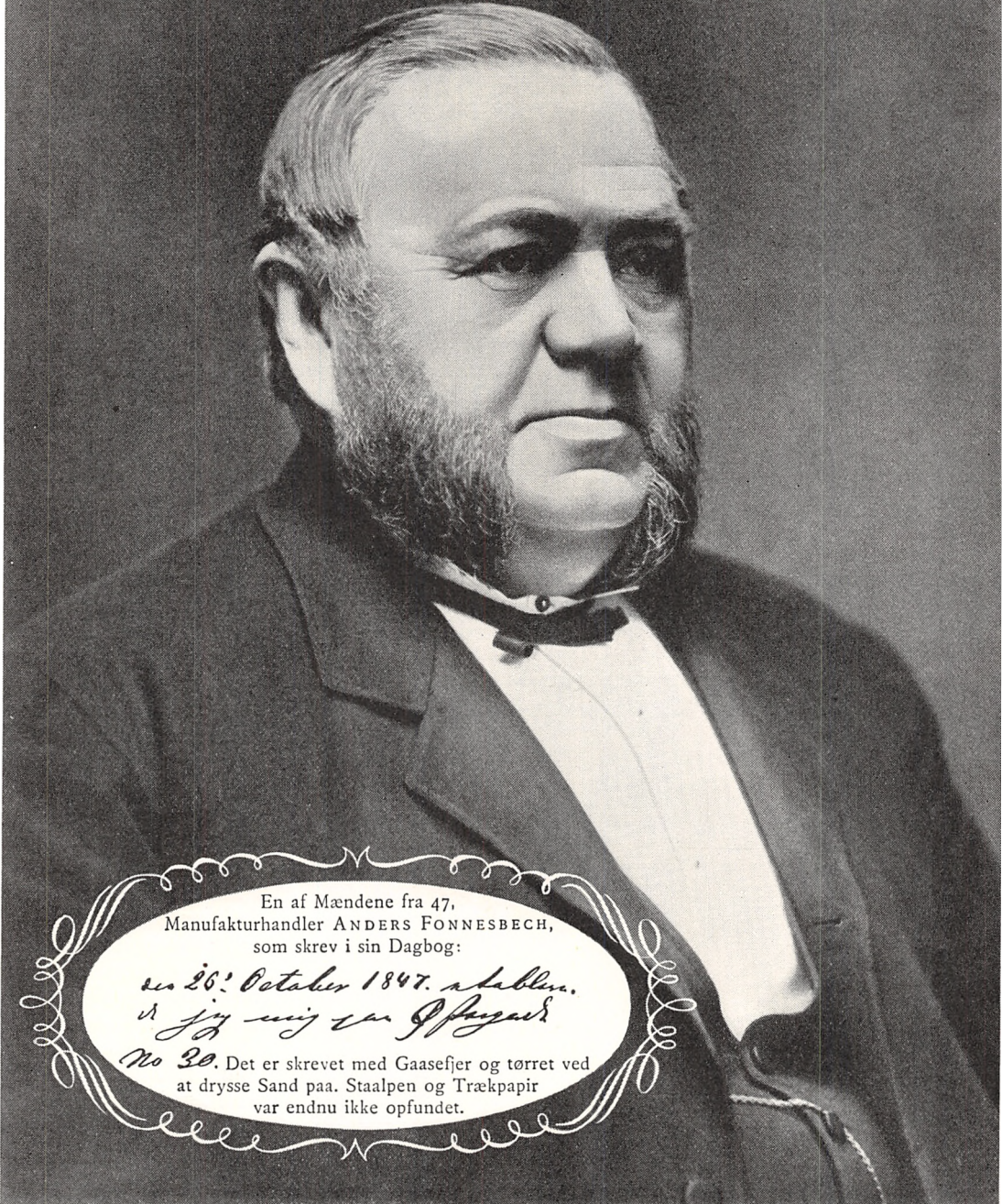

KVINDER PÅ UNIVERSITETET 1847

GRUNDLOVGIVENDE RIGSDAG 1848

1847

En af Mændene fra 47,
Manufakturhandler ANDERS FONNESBECH,
som skrev i sin Dagbog:

*den 26. October 1847. Aablen.
da jeg var i Sjælland*

No 30. Det er skrevet med Gaasefjer og tørret ved
at drysse Sand paa. Staalpen og Trækpapier
var endnu ikke opfundet.

M

AN MAA HAVE ET INDTRYK AF,

hvordan enhver Periodes Mennesker saa paa sig selv for at forstaa deres Apparition. Til enhver Tid optræder Folk i Dragter, som synes dem i Overensstemmelse med den Rolle, de har at agere i den menneskelige Komedie. For at vurdere Præstationen maa man tage hele Sceneriet i Betragtning, kaste et Blik paa Kulisser og Bagtæppe og erindre sig Handlingens Gang. Modehistorie er ogsaa Tidshistorie.

Den politiske Atmosfære over hele Europa var i 1847 tordensvanger. Folkene krævede national Frihed og parlamentarisk Styre. I 1848 brød Uvejret løs i Paris med Februarrevolutionen og gik som Tordenbyger over Martsrevolternes Tyskland. Fyrværkeriet var hurtigt brændt ud. Begivenhederne ude i Verden betegner saa lidt noget Tidsskel som det slesvigholstenske Oprør og Grundloven her. Den borgerlige Udvikling, som fulgte Industriens i Hælene, fortsatte støt sit maadeholdne Fremskridt.

Paa denne Baggrund maa Tidens Mode ses. Forbilledet for den borgerlige Mandsklædning hentedes fra den engelske Jagtdragt. Dengang som nu blev Moderne, hvor de end maatte have deres Oprindelse, først til Verdensmoder i Paris. I Frankrig betragtede man siden *Rousseau* det parlamentariske England som Frihedens og Naturlighedens Arnested. Den høje Hat, som i sin Oprindelse var en udpolstret Styrhjelme, der beskyttede Hovedet ved Fald med Hesten, blev selve Borgerlighedens Symbol.

Den borgerlige Dragts ensrettede Uniformering legemliggør den demokratiske Lighedsside. Snittet gaar ud paa at borteliminere Bærerens standsmæssige og personlige Fortrin og Mangler. Endnu i Rokokoen havde Majestæten vist sine trikotklædte Ben til Knæene. Den borgerlige Mandstragt skjuler andet end Benene. Politik er af en gammel Politiker bittert karakteriseret som Forstillelsens Kunst. Den moderne Forretningsmand antager som Tigeren i Junglen sine Omgivelsers Farve i en enstonig graa og brun Mimicry. Skønt Mændene visselig ikke opgav Kulørerne af Galanteri, var Resultatet dog, at Kvinderne fik Monopol paa Fugleverdenens straa-

lende Parringsfarver. Selve Kendsgerningen røber, at de to Køns Stilling til hinanden var forandret. Man kan mene, at var *det* Menneske, Renæssancen havde gjort fri — homo — *Manden*, havde Romantikken opdaget *Kvinden* uden at frigøre hende. Selvhævdelse var saavist ikke før Aarhundredets Midte Kvindernes Sag. Fabriks- og Forretningslivet laa udenfor deres Horisont, snævert indskrænket af Biedermeierhjemmets Mure. Kvinder beskæftigede sig ikke med Politik; der kom Jernbaner, men Kvinder rejste ikke. Den unge Kvindes Opgave var at blive godt gift, den

BRUDESKO AF SATIN. LÆDERFODTØJ
TIL DAMER BRUGTES IKKE FØR 1850.

SKOTØJSMUSEET.

industrien var overgaaet til Maskindrift i 30-erne, Uldindustrien i 40-erne.

Korsettet og den tunge Skørtelast besværliggjorde alle naturlige Reaktioner. Følelser udtrykkes karakteristisk ved Attituder, Blegthed var interessant, Afmagt Vidnesbyrd om en skøn Sjæl.

Legemet var skjult. Saa længe Ægte-skabet var den eneste tænkelige Karriere, maatte en Kvinde nødvendigvis bestræbe sig mindre paa at være „smuk“ — at udfolde sit eget Væsen — end paa at virke tiltrækkende. Hun formummede sig da underfundigt bag et Panser af store Flader og rette Linjer helt modsat det nøgne Legemes blødt bevægede Kurver.

Festdragtens absurde Konstruktion med sin Vidde og Tyngde, hvor Legemet præsenterer sig spinklest — om Anklerne —, en omfangsrig Folie af svævende, brusende, skummende Stoffer, strammet ind i den utrolige Hvepsemidje, fik en Drøms uvirkelige Sandsynlighed ved at overgydes med et harmonisk Spil af sagtmodigt samstemte Naturfarver: Lavendelblaat, Læderbrunt, Blegblaat, Graagrønt, Sølvgraat . . .

giftes at passe sit Hjem. Hendes passive Stilling findes tydeligt udtrykt i den bogstaveligt ydmyge Holdning, den smægtende, romantiske Indstilling hos den unge Pige, den resignerede Værdighed hos den modne Matrone. De hængende Kysers Skyklapper over det ærbart midtskilte Haar, de skraanende Skuldre under det sammentukne Sjal, de nedslaaede Blikke markerer Blyhed. Den bundne sociale Stilling afspejles i den tætte Snøring helt op under Armhulerne og Ærmer saa snævre, at Hænderne ikke kan løftes til Haaret. Som Borgerskabets Kvinder af Konventionens uoverstigelige Skranker var adskilt fra deres Samtids Folkebevægelser og Produktionsliv, var de isoleret fra deres nærmeste Omgivelser indhyllet i halve Snese Skørter.

Men en Mand demonstrerede sin Velsituerethed just ved at kunne ofre saadanne Stofmængder paa Hustru og Datter; tilmed er det ikke mere uoverkommeligt: Bomulds-

KRYSTALLYSEKRUNE. PRISMEOPHÆNGNINGEN HAR SAMME BREDE KURVER SOM BALKJOLERNE. KUNSTINDUSTRIMUSEET. BALLETDANSERINDEN AUGUSTA NIELSEN. EM. BÆRENTZEN FEC.

Saa lidt som Tiden op mod 1850 betegner noget Brud i Samfundslivets Udvikling, gør den det i Modens. Men samtidig med at en helt ny Stemme gjorde sig gældende i det politiske Kor — den dumpe Knurren fra Samfundets Kældere — frembød det uformidlede sort-hvide i Herrernes Selskabsdragt en Kontrastvirkning af samme uforsonlige Art som den, Marx forestiller sig i sin Teori om Kapitalister contra Proletarer første Gang fremsat 1847 i det kommunistiske Manifest.

Samme Tidehverv tilhører de første Forbud om en Frihedsbevægelse endnu mere omfattende og endnu mere dybtgaaende end Arbejderklassens: Kvindernes. En og anden lille Borgerjomfrus Tanker har fra Broderiet forvildet sig til den fantastiske *Lola Montez*, der med sin personlige Charme og Intelligens som eneste Aktiv, naede til at afskedige og indsætte Regeringer. I al Hemmelighed læste anstændige Fruer *George Sand*, som saa ildfuldt krævede Ret for Kvinden til et erotisk Liv, hidtil Mændenes uanfægtede Privilegium.

Kravet om Kvindekønnets Ligeberettigelse med Mændene blev rejst af Kvinder, der optraadte som Mænd. *Lola Montez* var fanatisk Rytterske. *George Sand* klædte sig i Mandsdragt, „Løvinde“ i Paris gjorde Furore ved at „ride som Husarer, haandtere Pisk og Pistol som Domp-teurer, ryge som Dragoner og drikke som Tambourmajorer“.

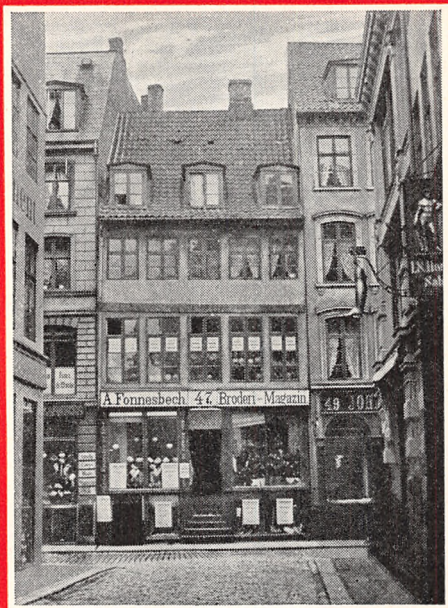
Taine har morsomt sagt: Det er min uforgribelige Overbevisning, at den største Begivenhed i Europas Historie var Buksernes Opfindelse. De skabte den moderne Mandstype. I Kvindefrigørelsens Historie betegner samme Klædningsstykke en tilsvarende Epoke. Erobringen var forlængst sket i største Diskretion, da Kvinderne under den store franske Revolution anlagde Underbenklæder. Nu foreslaar Emancipationens Talsmænd i fuldt Alvor Benklæder, som kan ses. 1849 lancerer *Mrs. Bloomer* i Amerika og siden i England sin Buksedragt.

Hvor dybt et Indtryk disse Kvindefrigørelsens dristige Falke har gjort paa deres Samtids dueblide Medsøstre er ikke let at vide. De kendtes i hvert Fald ikke ved det. Hvis konservativ Fastholden ved gængs Skik betyder Tilfredshed med den, kan Tidens stationære Mode kun betyde, at Tidens Kvinder fandt sig tilrette i deres bundne Stilling, selv om de udbyggede den: Kjolernes Omfang voksede fra Aar til Aar.

Deres sublime Passivitet savnede ikke Paaskønnelse. Den blonde, blaaøjede nordiske Kvinde var Genstand for Lovprisning i alle Skaaltaler ved de skandinaviske Studentermøder — hvortil Kvinder naturligvis ikke havde Adgang.

1850- 1860

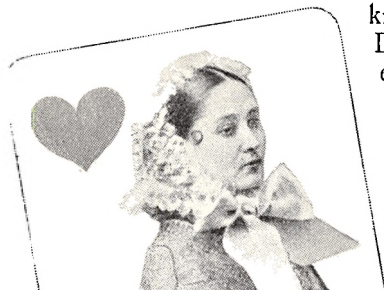
P

OLERNE I 50-ERNES AANDSLIV er givet med *John Stuart Mills* første Afhandling om Kvindesagen 1850 og *Darwins* „Arternes Oprindelse“ 1859, mens *Indre Mission* stiftedes i Danmark 1853, og *den katolske Kirke* proklamerede Dogmet om den ubesmittede Undfangelse 1854. Politisk var der Dødvande efter Skuffelsen i 48.

Den fashionable Herredragt er Børsmændens, Tidens Matador; dens Snit er bevaret i Diplomatfrakken, men den var dengang af Silke. Dertil stortærnede Benklæder. Ellers maa den sidste Reminiscens af Mandsdragtens fordums Farvepragt, de kulørte Veste, opgives i Løbet af Tiaaret, da Kvinder begyndte at bære dem. Det hvide Skjortebryst og Flippen med det degenererede Halstørklædes smalle Slips bliver almindeligt. Den hvide Flip demonstrerer paa en diskret Maade at Bæreren ikke maa tjene sit Brød i sin Nakkes Sved.

I Revolutionsmaanederne havde den formløse bløde Hat været paa Mode; nu vender den mere stabile Cylinder tilbage og faar loyalt ekstra højt Skorstensrør. Blød Hat og Fuldkæg bliver umiskendelige Symptomer paa anarkistiske Tendenser, mens tyrkisk Fez til Hjemmebrug, som Frederik 7. brugte den, vidner om solid borgerlig, pro-tyrkisk Orientering. Tyrkiet var jo Englands og Frankrigs allierede i Krimkrigen mod Rusland.

Damedragten fortsætter Udviklingen fra 40-erne. Der er god Sammenhæng mellem Ti-

50-ERNES STRØGBUTIK.
HJERTER- OG SPARDAME.
NADAR FOT.

TARDINIS BALLONOPSTIGNING 1851

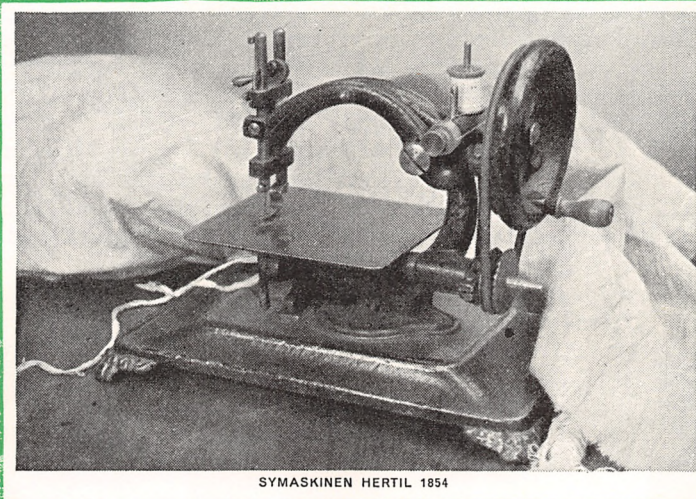
FRIMERKER INDFØRES 1851

ALLÉSCENENS BYGNING 1857

CLARA RAFAELS BREVE 1850

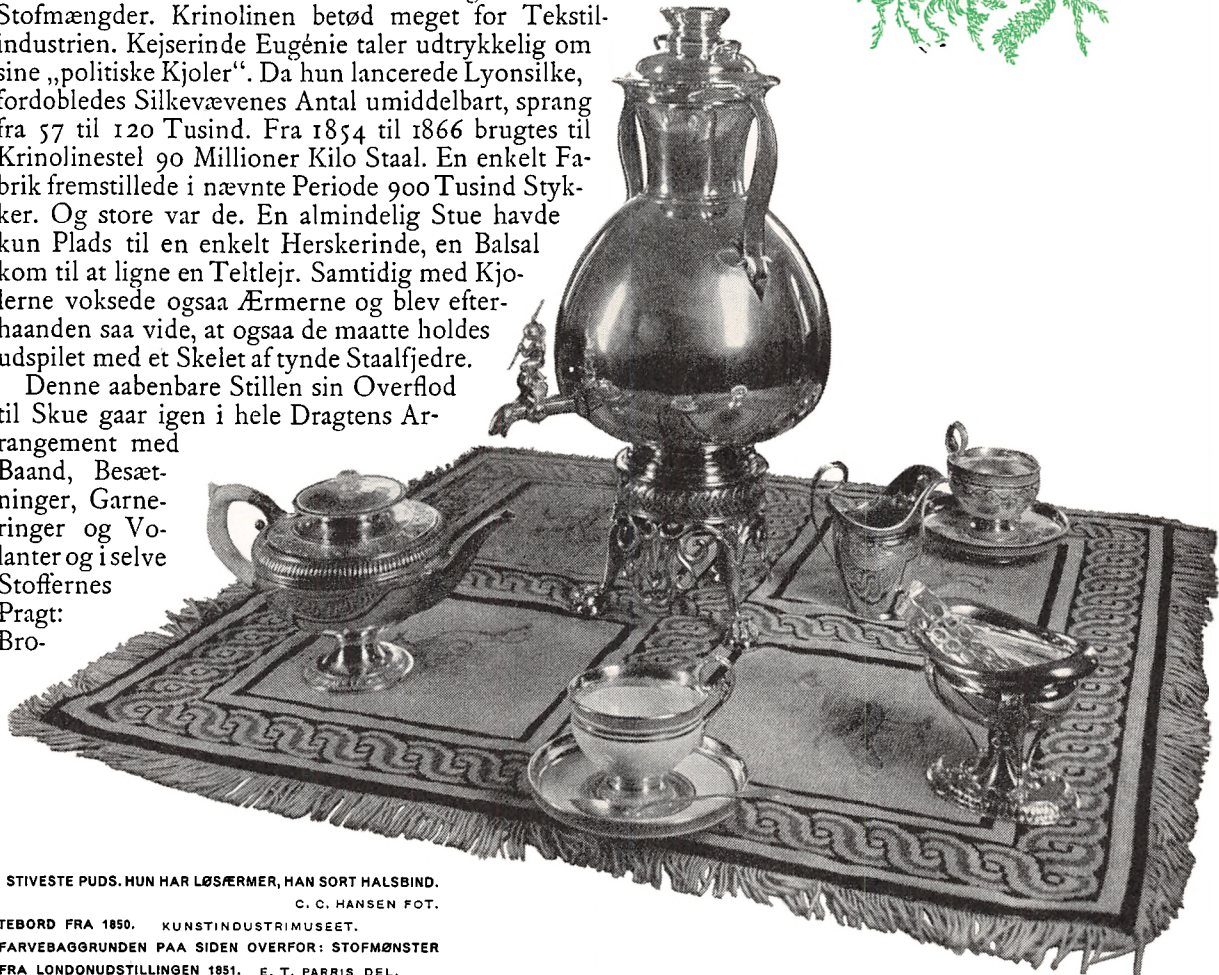

SYMASKINEN HERTIL 1854

dens Barok- og Rokokosmag med Hensyn til Møbler, *Delacroix'* romantiske Barokmaleri og Genoplivelsen af Baroks og Rokokos Kvindedragt. Bourgeoisiet har intet imod at erindre om den gode gamle Tids Aristokrati. Kvinderne indtager en stadig større Plads i Stuen. Deres Selvfølelse befinder sig i støt Vækst: 1850 krævede en Kvinde — i *Clara Rafaels Breve* — Ret for sit Køn til intellektuel og moralsk Selvudvikling, og 1857 blev Kvinderne her i Landet ligeberettiget med Mænd med Hensyn til Arveret.

For at naa tilstrækkelig imponant Vidde paa Kjolerne har man forlængst fundet paa at indvæve nogle Underskørter med Hestehaar — crin — saa de bliver stive og struttende. Alligevel bliver den voksende Skørtebyrde efterhaanden uudholdelig. I 1857 kommer saa Befrielsen. Maskinalderens første Triumf i Dragten, Staalkonstruktionen fra Londonudstillingens Krystalpalads overført til Paaklædningen: Krinolinen, et Stativ som holdt Skørterne udspilet. Inde under Stativet behøvede der strengt taget ikke at være noget som helst. Benene kunde bevæges aldeles efter Behag, naar bare de blev holdt under Klokken. Buret, som holdt Damen indespærret, er ret beset et Led i hendes Frigørelse. Det holder i bogstaveligste Forstand alle nærgaaende paa tre Skridts Afstand. Og der er tilmed praktisk talt ikke mere nogen Grænse for Udvidelsesmulighederne; en Dame kan købe saa megen Skønhed hun bare havde Raad til. Der brugtes enorme Stofmængder. Krinolinen betød meget for Tekstilindustrien. Kejserinde Eugénie taler udtrykkelig om sine „politiske Kjoler“. Da hun lancerede Lyonsilke, fordobledes Silkevævenes Antal umiddelbart, sprang fra 57 til 120 Tusind. Fra 1854 til 1866 brugtes til Krinolinstel 90 Millioner Kilo Staal. En enkelt Fabrik fremstillede i nævnte Periode 900 Tusind Stykker. Og store var de. En almindelig Stue havde kun Plads til en enkelt Herskerinde, en Balsal kom til at ligne en Teltlejr. Samtidig med Kjolerne voksede ogsaa Ærmerne og blev efterhaanden saa vide, at ogsaa de maatte holdes udspilet med et Skelet af tynde Staalfjedre.

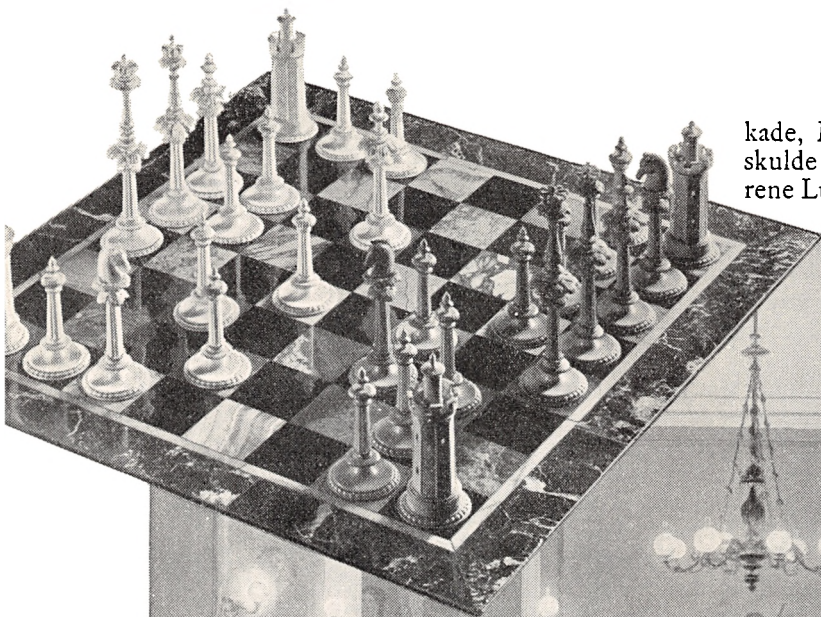
Denne aabenbare Stillen sin Overflod til Skue gaar igen i hele Dragtens Arrangement med Baand, Besætninger, Garneringer og Volanter og i selve Stoffernes Pragt:
Bro-

STIVESTE PUDS. HUN HAR LØSÆRMER, HAN SORT HALSBIND.
C. C. HANSEN FOT.

TEBORD FRA 1850. KUNSTINDUSTRIMUSEET.
FARVEBAGGRUNDEN PAA SIDEN OVERFOR: STOFMØNSTER
FRA LONDONUDSTILLINGEN 1851. E. T. PARRIS DEL.

kade, Moiré, Taft, Fløjl. Kvinders Energi
 skulde bruges til noget upraktisk, til den
 rene Luksus, som ikke kunde mistænkes for

materielle Bagtanker, som alt hvad Mænd syslede med. Krinolinekjolen er en Dronningedragt. Modedronningerne var det af Profession: *Eugénie* i Frankrig, *Victoria* i England, *Elisabeth* i Øst-rig. Krinolinen, som maatte være stor for ikke at virke ynkelig, trak ypperligt Skellet op mellem Standspersoner og Pøbel, fremhævede Damen af Stand, nu hvor hendes samfundsmæssige Stil-ling ikke mere fremgik af Dragtens Art men af dens Perfektion.

Farverne var ved Periodens Begyndelse blide og harmoniske: Perlegraat, Safirblaat, Lilla; til Landdragter Lyserødt; til Balkjoler først og fremmest Hvidt — næppe uden Paavirkning fra Balletten. Krimkrigens tyrkiske Mode bragte kraftige „orientalske“ Kulører, sat sammen i samme Dragt og paa samme Stof i kontrastrige Konglomerater. Selv om de langtfra kommer op mod senere Tidens Knaldeffekter, er Farveorgierne dog tilstrækkeligt udsvævende til, at en samtidig Skribent tager det som et Vidnesbyrd om „den Mangel paa Harmoni, som præger Tiden i det hele taget“. Han har næppe Uret i at fortolke de disharmoniske Kulører som Tegn paa latent Utilfredshed. Havde det kvindelige Ingenium kunnet notere en taktisk Sejr ved at forvandle Skørtebylten til en sæbeboblelet Illusion, var Liljestænglen, som stak op fra Krinolinenes Blad-rosen, ikke desmindre stadig en Sjæl i Spændetroje. Datidens Kvinder ydede heroiske Ofre paa Modens Alter. De fik ikke deres Hvepsetalje gratis.

Kun Halsen var fri og decolleteret til det yderste. Et Sted skulde det ses, at der var et levende Væsen indeni Pyramiden. Decolletagen afsluttedes vandret med et kategorisk: hertil og ikke længere!

Over Krinolinen bares en Taftmantille med Broderi eller en sort Fløjskaabe. Sjalet var et uundværligt Tilbehør ude og inde. Og under Krinolinen Benklæder — som til at begynde med sluttede om Knæene, men siden fik Blondekanter — hvide Bomuldsstrømper og Brunelsstøvler, som ikke mere var fladsaaledede men med halvhøje Rokokohæle og snøredes paa Ankens Inderside. Paa Hovedet den kyse-lignende Kapothat med brede Hagebaand.

Handskerne var blevet korte, og Haandleddene dækkedes af tunge Armbaand. Smykker brugtes i det hele taget i videst mulig Udstrækning: Øreringe, Halskæder, Medaljoner . . . af Rav, Bjergkrystal, Glasperler, Koraller for ikke at tale om Brillanter og Ædelstene. Kejserinde Eugénie bar Tyllskjoler bestrøet med for et Par Millioner Diamanter.

DEN BLOMSTREDE SILKEKJOLE, ARMBAAENDENE OG VIFTEN.
INGRES PINX.

EUROPAS SKØNHEDSDRONNING KEJSERINDE EUGÉNIE OMGIVET
AF SINE HOFDAMER.
F. X. WINTERHALTER PINX.

Hvor uopnaaelige slige Rigdomme var for andre end Damer af det højeste Bourgeoisii, var det dog, naar det kommer til Stykket, ikke dem, som gav Tonen an. Det franske Hofs Damer havde Konkurrenter, som de vel kunde overgaa i deres Juvelers Kostbarhed, men hvis Dristighed i Snit og Dragtkomposition, de ikke paa langt nær kunde hamle op med. Denne Verdensmodens egentlige Inderkreds er i denne Periode *Demimonden*.

Det snævre Decorum for anstændige Damer havde medført at Bourgeoisiets Mænd i Verdensstaden faktisk levede i to Verdener, en, hvor de var i Selskab med deres Hustruer og Døtre, og en anden, hvor de var sammen med deres Elskerinder. Litteraturen forherligede Halvverdensens Heltinder, *Alexandre Dumas'* „Kameliadamen“ er fra 1852. Demimonden indtog en fuldkommen anerkendt officiel Stilling. I Operaens Loger og ved Badestedernes Spilleborde sad Glædespiger overfor og Side om Side med Hoffets Damer. At netop *la grande cocotte* udbyggede Kvindedragten til en uindtagelig Bastion kan give Anledning til adskillige Betragtninger over den menneskelige Naturs Hykleri — eller dens Vindskibeligthed — og dens Uskyldighed, naar man betænker med hvilken Højtidelighed den københavnske Jomfru, som rødmede over „Hjortens Flugt“, fulgte de givne Paroler fra yderst til inderst.

1859 fandt anstændige Mennesker, at det gik for vidt: Kjolesømmen løftedes foran et Par Tommer, saa Fodspidsen nu og da saas. Hvem skulde komme og fortælle de foragede, at det var det første spagfærdige Forsøg paa Oprør mod Kokotternes Tyranni, naar de selv kunde se, at de unge Piger forkortede Kjolerne for at kaste sig ud i det nymodens Croquetstil, som frembød de mest harsaderede Lejligheder til at blotte Satinstøvlerne.

KRINOLINESTELLET. KRINOLINEKJOLEN. F. PETERSEN FOT.
KRINOLINEFABRIKKEN. KRINOLINENS KALAMITETER. WILH. BUSCH DEL.

H. Olrik: EN BRUD PYNTES AF SIN VENINDE

Malet samme Aar som Kunstneren selv blev gift, giver Billedets omhyggelige og delikate Udpensling af Krinolinekjolernes stilfærdige Ynde smukt Udtryk for Tidens Kvindeideal.

1860-70

F RUENTIMMERS KLÆDE-

dragt, citerer *Holberg* en engelsk Autor, ere ligesom onde Væsker udi Legemet, hvilke nu sætte sig udi Lemmerne, nu udi Hovedet, som derudover hæve sig som et Taarn. Nu derimod ere Væskerne nedfaldne udi Hofterne, saa de alle synes lave til Barsel. Det synes, at de ligesom ved Volde og Mure ville fortificere deres Kyskhed; men Erfarenhed viser, at de dog ere lige saa lette at bestorme som i gamle Dage. Mathematici have ofte forandret deres Meninger om Jordens Skikkelse; nu haver den været flak, nu rund, nu aflang som et Æg, nu haver den hævet sig over Polerne, nu under Equinoctial-Linien. Ligesaadanne foranderlige Figurer have Fruentimmer været underkastede; nu have de tilvokset i Højden, nu udi Bredden, nu haver Hævelsen været under Polerne, nu under Ækvator.

Havde *Holberg* som Historiker haft bare lidt af det Blik for det levende Livs inkonsekvente Logik, han som Komedieforfatter benytter sig af i saa rigt Maal, maatte hans historiske Studier have afsløret for ham, at der er et stort levende Aandedrags vekslende Ind- og Udaanding i hele Historien og alt, hvad der sker. Tingene hænger ikke blot sammen kronologisk og mekanisk, ja ikke engang logisk som Matematikernes Teorier, men *organisk* som alt, der lever. Alt levende har den paradoksale Egenskab at fortsætte sit Liv ved at dø: Frøet gaar til Grunde, for at Kimbladet kan spire frem, Blomsten visner, for at Frugten kan modnes. Kun ved at forstaa Sammenhængen, bliver der Mening i Tilværelsen. Og Livet gentager bestandig sig selv uden nogen Sinde at være det samme.

Ak, hvor kan Tiden ikke være en ubarmhjerterig Tyran. Først tvinger den sine Børn til at gaa paa Jorden, selv om den er gloende, og siden stilles de i Gabestokken, fordi de gjorde en saa latterlig Figur. Hvor ofte er ikke 60-erne blevet brugt til Eksempel paa Forvirringen, Smagløsheden og Komikken i Klædedragten, af en intetanende Æftertid, som ikke saa andet end usikkert forskaaret Stof og uroligt flakkende Farvespil uden at ane de blødende Hjerter og stridende Sind bag Taft og Tyll.

60-ernes skønne Kvinder fik som Opgave at give et helt nyt Kvindeideal Skikkelse, et Ideal, som ingen endnu, heller ikke de selv, turde vedkende sig. Det er nemt nu at hovere over deres ynkelige Forsøg paa at flyve paa Vinger, som ikke kunde bære.

Verden omkring dem var i Støbeskeen, den anden tekniske Revolution gik over Landene. Tekstilernes Industrialisering med sine Væveropstande og Børnemisbrug havde været en nobel Affære i Forhold til Sværindustriens brutale Triumftog. Dynamittens Opfindelse er en talende Detalje. I Tiaarets Krige

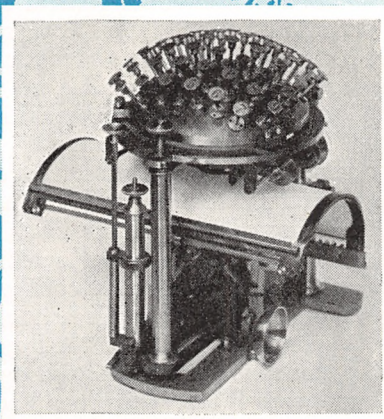

KOMMUNEHOSPITALET 1863

KRIGEN 1864

SKRIVEKUGLEN 1869

RØDE KORS OPRETTES 1864

HESTESPORVOGN 1863

VELOCIPEDEN 1868

demonstreredes de nye Fabriksvaabens Effektivitet. Samtidig oprettedes *Røde Kors*. *Listers* Afhandling om Anticseptikken aabnede Krigen paa en vigtigere Front: den mod Bakterierne i Patienternes Saar og Stuernes støvede Kroge. Suezkanalen forandrede Verdenskortet. Det var til Aabningen af den, *Verdi* skrev *Aida*. Musikalsk er det ellers paa den ene Side *Offenbachs* paa den anden *Wagners* Tid. I samme Aar — 1867 — udkom *Zolas Thérèse Raquin*, *Dostojevskis Raskolnikov* og *Karl Marx' Kapital*. Endvidere stammer de utrættelige Oprørere mod borgerlig Ro og Orden — *Knold og Tot* — fra 60-erne; de hed dengang *Max og Moritz*.

Mandsdragten fortsætter sin Udvikling i Retning af det praktiske: de graabrune Nuancer var en yderst formaalstjenlig Foranstaltning i Fabriksbyernes sodede Atmosfære. Den højtidelige Ringote faar Skøderne afrundet fortil til Jaketten, og man undlader dem helt, og Jakken er der.

Kvindemoderne er anderledes komplicerede. Man er ikke længere tilfreds med at demonstrere, hvor store Stofmængder man kan disponere over, man vil vise sin Figur. Krinolinen Omfang kulminerede omkring 60, derefter svandt den ind Aar for Aar; den blev kortere, saa Fødderne saas og sænkedes foroven, saa den ikke mere skjulte Hofterne, og den blev oval, saa Figuren ligesom traadte ud af den foran. Krinolinen delte det franske Kejserdømmes Skæbne, ogsaa i dets Fald. En kostelig Parentes i Modens Historie er Kejserdømmets Forsøg paa at afstive det vaklende Regime ved at genoplive Bonapartes retlinede Empirebuste med Bibeholdelse af Krinolinen Fundament for den. Et af de mange Vidnesbyrd om, at Moden er et Barometer, som maaler Atmosfærens Tryk, er det, at Forsøget led Skibbrud inden Kejserdømmets Sammenbrud. Men

KØBENHAVNERE PAA VOLDEN 1862. A. H. HUNÆUS PINX. SKØJTE- OG BADEDRAGTER 1869. FARVEBAGGRUNDEN PAA SIDEN OVERFOR: SILKERIPS FRA 1869.

Kvindernes bedre Uddannelse gjorde det ikke mere nødvendigt at isolere dem for at de skulde bevare deres Tiltrækning; de begyndte saa smaat ogsaa økonomisk at konkurrere med Mændene; 1861 ansattes den første Lærerinde i København. I Dragten tilegnede de sig Mandsmonopoler som Frakke, Jakke, Vest og Flip saa fuldstændigt, at man skal kende de enkelte Klædningsstykkers Udviklingshistorie for at kunne se

paa samme Tid, som derved Hofballerne lanceredes slanke Dragter over et langt og stramt Korset, kom Rokokotendenserne sejrrigt frem paa Gaden: Watteau-og Pompadourkostumer varslede igen en kommende Omvæltning — Pariserkommunen.

vis Maade fremtræder mere udpræget i den maskuline taylor made, end den gør det i de saa udpekuleret konstruerede Krinolinemonumenter over den kvindelige Utilnærmelighed og mekaniserede Mystik. — I Kjolerne kommer der desuden indvendige Lommer, og de knappes — i 50-erne

det. Bluserne kom for Eksempel frem som direkte Efterligninger af de italienske Frihedskæmpers Skjorter og var til at begynde med røde. De førte den aabne Slids, som blev til den V-formede Decolletage, med sig; sammenlignet med den vandrette Nedringning en yderst kvindelig koket Grænseformulering.

Man indretter sig paa større Bevægelsesfrihed i fodfri Spadserdragter med et kavalmæssigt Snit; der ligger en subtil Dialektik i, at Kvindeligheden paa en

UNGE PIGER I KRINOLINE. J. JACOBSEN, F. PETERSEN FOT. KØBENHAVNSK FAMILIE OMKRING TEMASKINEN. LIVINGSTONES FØRSTE REJSEBOG KOM PAA DANSK 1859. MAN SKULDE PAA FOTOGRAFIER SE UD SOM OPDAGELSE-REJSENDE. PETER MOST FOT. DRISTIG DAME I JAGTDRAGT MED OPHEJSET OVERKJOLE 1887.

Cheviot sammen, som om Ting i saa forskellig Prisklasse kunde have samme æstetiske Værdi.

Samme respektløse artistiske Indstilling har de overfor Farverne. De opgiver den gode Smags brækkede Toner med de vemodigt blide Mollakkorder for at sætte brutalt rene Kulører irriterende og inciterende op mod hinanden. Naive Sjæle har tilskrevet Anilinfarvernes Fremkomst Farvesmagens

hægtedes de. Til Undertøjet bruges Elastik uanfægtet af de Prædikanter, som i Bændlerne saa Moralens sidste sikre Skanse falde.

Paafaldende er Periodens Smag for billige, enkle Stoffer, for Uld og Bomuld... Saa kraftig er Reaktionen overfor 50-ernes Praeleri, at man endog lader haant om Penge og sætter ægte Kniplinger og

den moderne Frigørelse af Farven først slog igennem i Moden — siden i Maleriet.

Nej vist, et Forsvar for 60- og 70-ernes skønne mod Eftertidens billige Rancune er overflødig. Impressionisterne har da ogsaa forlængst sat dem paa Plads i Kunstens Panteon.

Skiften uden at ane, at ingen menneskelig Haand nogensinde har rakt efter noget, den menneskelige Fantasi ikke forud har udpeget.

Disse maleriske Effekter i Dragten kommer netop samtidig med, at Impressionismen indleder Regnbuefarvernes Sejrstog gennem Europas Maleri. Sol og Luft — det impressionistiske Maleris kunstneriske Ingredienser — var ogsaa den ny Sportsungdoms rette Elementer. En samtidig Kunsthistoriker — Lübke — slaar ganske rigtigt fast, at

KRINOLINEN ER BLEVET OVAL. HARALD PAETZ FOT.
HAN MED HØJ HAT, HUN MED EN BOG. GEORG E. HANSEN FOT.
PRINSESSEKJOLER. GEORG E. HANSEN FOT.
VENINDER I OVERTØJ. JACOB HOLMBLAD FOT.
SPADSERDRAGT. I. E. BØGH FOT.

SKRIVEMASKINE 1879

DE NUV. POSTKASSER 1878

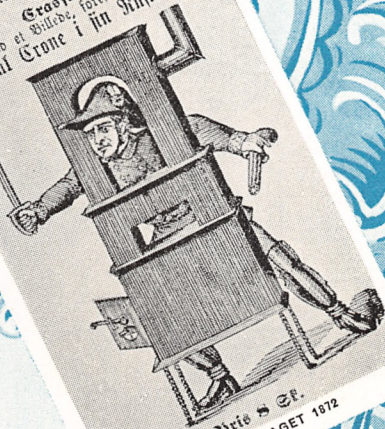

BRANDES' FORELÆSNINGER 1871

STRØMPEHOLDERE 1878

Slaget paa Morrefælled
den 5te Maj 1872.
En meget populær billed- og Skildring, udslettet
Bremidens Sildeskrivere.
af
Grosshus.
Med et Billed, foreffindende
General Crone i sin Ristning.

Pris 8 Ør.
FÆLLEDSLAGET 1872

KONGELIGE TEATER OPFØRES 1874

KONOMISK-POLITISK INDLEDER

70-erne den imperialistiske Epoke. I Stedet for fri Konkurrence mellem Virksomheder ejet af enkelte Industrimænd kommer Aktieselskaber behersket af Finanskapitalen.

Stormagternes Kapløb om Kolonier tager Fart. Samtidig med at *Stanley* finder *Livingstone* i Afrika kortlægger *van Hoff* Molekylernes Verden med sin Stereokemi.

Der hersker en almindelig Følelse af, at Menneskeheden staar overfor nye uanede Muligheder, en Triumfstemning som i Toreroarien i *Bizets* *Carmen* fra 75. Luften summer af surrende Hjul. Dagliglivet kommer paa Kuglelejer: Centrifuge, Rotationspresse, Paalægsmaskine, Rulleskøjter, Cykler. Og virker Hjulenes travle Tempo inciterende, gør Belysningen det ikke mindre. Hvilken Fremgang fra Tællepraasen i 40-erne til *Edisons* Glødelampe 1879!

Lys over Landet, det er det, vi vil, er Oplysningsmændenes stolte Parole. *Ibsen* afslører skaanselsløst alle støvede Kroge i Dukkehjemmets Kulisseverden, og *Brandes* forkynder i sine Forelæsninger en Radikalisme, som indrangerer de frigjorte Kvinder i den fremadstormende Menneskeheds intellektuelle Avantgarde. 75 faar Kvinder Adgang til at studere ved Universitetet.

I Periodens Modeudvikling er det paafaldende, at Hovedet har faaet mere Interesse end før. Haaret samles i en Jættechignon forstørret med Valke og kunstigt Haar. Efterhaanden som den slanke Linje bliver fremherskende, rykker Haarmassen op paa Hovedet. Haarmængden faar Ansigtet til at synes lille, hvad den store, atletisk udpolstrede og skæggede Mand har vidst at værdsætte. Mandsdragten var udstoppet som en Ottoman.

Krinolinen var færdig, men havde faaet en Afløser i Tourenen. Dragten bestaar af to Dele: Tunikaen og Kjolen, som blev baaret under den, foran med lodret Fald og bagtil forlænget med Slæb. Tunikaens Forlængelser bindes op paa Siderne med Sløjfer, og den skæres til saadan, at den foran

danner en Slags ovalt Forklæde, mens den bagtil samles i et opustet Draperi med mægtige Folder, som de svære Fløjlsportierer, man brugte for Vinduer og Døre. Det raffinerede ved den bagbundne Dragt var, at den kom til at stramme foran, og saa vigtigt var det, at den strammede, at der første Gang i Historien dukker en kvindelig Underbeklædning op, som slutter tæt til Kroppen med det tricotlignende Yerseystof.

Tournurens Symbolik er tojnespringende. Man vil fremdeles manifestere sin Rigdom, men man vil ikke ligefrem demonstrere den. Kvinderne optræder som deres Ægtemænd, hvis Position beror paa den Kapital, de har i Ryggen. Der ligger en fin Dialektik i, at de vægende Fjerbuske, som i Fortiden havde prydet Verdenserobrenes Hjelme, ikke anbringes paa Finansmændenes skaldede Isser, skønt de besidder en Magt, Aleksander og Tamerlan aldrig har drømt om, men at deres Hustruer og Døtre kommer til at spankulere rundt som prangende Paafugle.

Set som Udtryk for Kvindernes egen Indstilling ønskes det vel tilkendegivet, at man indtager en vis Position, men man maa nok bede om, at det bliver bemærket, hvem det er, der indtager den. Personen gaar forud for Positionen. Midt i Tiaaret svinder Tournuren ind til et Minimum, og Draperierne glider længere ned, saa hele Kjøleryggen fyldes af bølgende Volanter. Den ældre Generation forargedes over den stramme Dragt og fandt, at det saa ud, som var Kvinderne bare klædt i Korset og Underskørt, som var Baisalen forvandlet til et Soveværelse.

Naar Kjolerne gores saa overmaade snævre, at det er vanskeligt at gaa i dem,

Næste Side: *Julius Paulsen*: STAAENDE DAME

Kunstnerens Søster. Snit og Stof er fornemt behersket i den udprægede Damedragt med Tournure, Slæb og høj Krave, skildret med skarpt Blik for Rigdommen af Valører i det diskret ensfarvede Stof.

MALET 1882. STATENS MUSEUM FOR KUNST.

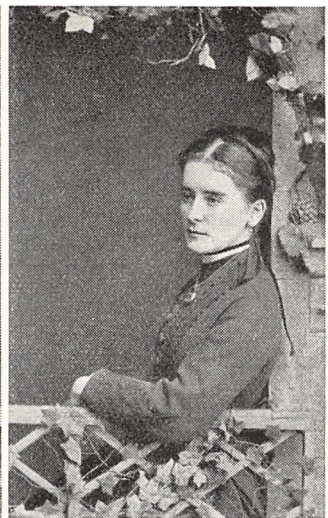
P. NADAR FOT.

P. NADAR FOT.

HARALD PAETZ FOT.

LEVITSKIJ FOT.

FOTOGRAFISKE ATTITUDER

GEORG E. HANSEN FOT.

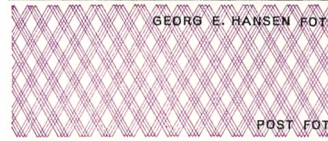
N. E. SINDING FOT.

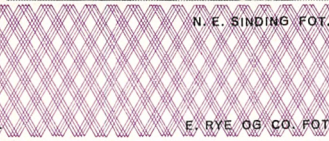
HANSEN OG WELER FOT.

HANSEN OG WELER FOT.

POST FOT.

E. RYE OG CO. FOT.

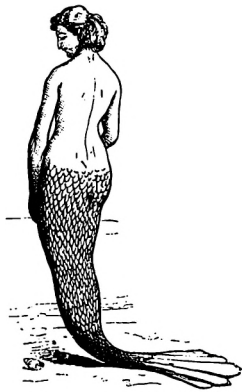
JOHANNES PETERSEN FOT.

HANSEN, SCHOU OG WELER FOT.

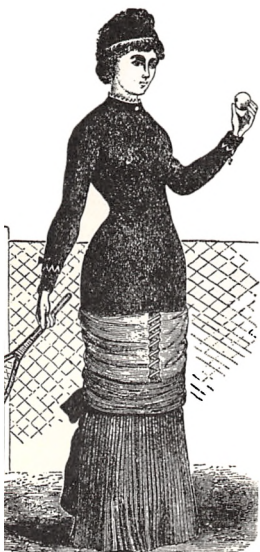

ja, bindes sammen med et Skærf forneden, markerer disse Lænker om Benene vel et frivilligt Slaveri, som maa henrykke Mændene. Men først og fremmest demonstreres en Legemspragt, som den ny Tids Kvinde er sig bevidst paa en helt anden Maade end hendes blufærdigere Søstre i Fortiden. Pynteforklæderne hed simpelthen »Figenblade«.

Pynt er ellers Tidens Løsen, Dragternes overdaadige Paahæng modsvarer Stuernes Nips. Hele Historien og hele Asien maatte levere Forbilleder til Industriromantikens billige Massevarer, som kompletterede Møblementer i alle Herrens Stilarter. Frederiksborg Slots Rekonstruktion stimulerede den hjemlige Historisme, og den kosmopolitiske Trafik bragte japanske Vifter — made in Germany — ind i alle smaa Hjem.

Eftertiden har uberettiget raillet over denne Forkærlighed for overflødige Imitationer. En Buket er bare Natur, men Papirsblomster er Kunst, Kunst forstaaet som muligst naturtro Efterligning, en Opfattelse ingen andre protesterede imod end den Haandfuld gale Kunstnere, som — ikke uden Forbindelse med Kommunarder og andre asociale Elementer — forargede Borgerkabet ved at male Ansigter grønne og Græsmarker røde.

Men Kvindekønnet benyttede sig uførtroent af lige saa fantastiske Kulører. Trods Paafuglehalepragten og de næsten mistænkeligt loyal lænkede Ben anes foruroligende Tendenser til at træde ud af Rollen som servilt Redskab for Mændenes Aspirationer og ligefrem Tilløb til at vise sig in natura.

DEN MODERNE HÅVFRUEHALE. UDE OG HJEMME 1872
BORGERLIGE HJEM FIK BAD. KOBBERBADEKAR. NATIONALMUSEET
TOURNUREHOLDER OG PAPIRKURV. NATIONALMUSEET
TENNIS- OG KROQUETDRAGT

1 8 8 0 - 1 8 9 0

DET SIGER noget om 80-erne, at Panoptikon indrettedes. Vokskabinettets Skivliv, stivnet midt i den voldsomste Bevægelse, er Reversen af den industrielle Revolutions forrygende Tempo.

Senere Tider er blevet endnu mere hurtigkørende, men har vænnet sig til Farten. Man var dengang endnu foruroliget over Forhold, man havde paa Fornemmelsen befandt sig i Skred. Det sikreste af alt, selve den blomstrende Verdenshandel kom, bedst som det var, ud i en Depression, intet Menneske kunde

80-ERNES FORRETNINGSHUS. MAKARTBUKETTER. TO MALERIER AF RENOIR, TOURNEURENS MALER, SOM WINTERHALTER HAVDE VÆRET KRINOLINENS.

CHRISTIANSBORGS BRAND 1884

DRONNING LOUISES BRO 1887

DEN STORE UDSILLING 1888

KOLONIAVER 1887

„HVAD VI VIL“ 1888

HERMAN BANG „STUK“ 1887

give nogen fornuftig Forklaring paa. Havde ikke Industrien muligvis nærret en Slange ved sin Barm i de Arbejdermasser, som saa aabenlyst organiserede sig for at omstyrte Samfundet?

Man skabte da et Helle uden for Malstrømmen. Tiden stod stille i Hjemmets halvmørke Interiør indenfor de dobbelte Gardiner, som dæmpede Dagslys og Gadelarm. Under en Glasklokke, hvor end ikke Luften bevæger sig, staar en Tidselgren i Bronze, støbt af efter levende Planter. Naturalismens Triumf! *Makartbuketten* med sine Voksblomster, sine lakerede Dunhammer og uvisnelige Strudsfjer er selve den standsede Tid.

Ude i Verden sker ellers overraskende Ting. Mens før kun dannede Mennesker havde haft Aandsliv, oprettes nu *Folkebiblioteker*; der kommer *Kolonihaver*, hvor Proletarer næsten for Fornøjelses Skyld dyrker endog Blomster; selv i Baggaardene opsporer *Frelsens Hår* menneskelignende Væsner. Der skelnes ikke længere mellem Aandsmennesker og Kropsmennesker, ogsaa Skrannerne mellem de to Køn staar for Fald, Kvinder anerkendes juridisk som selvstændige Individuer, selv naar de er gifte. En kvindelig Læge aabner saagar Praksis i København.

Modens Udvikling er underkastet hovedkuls Mutationer. Kvinden, som er traadt slutgyldigt ud af Krino-

TRYKT LOMMETØRKLÆDE.
UDSTILLINGEN 1888.

SKO FRA UDSKILLINGEN.
SKOTØJSMUSEET.

FARVEBAGGRUNDEN PAA
SIDEN OVERFOR:
KJOLESILKE MED JAPANISERENDE MØNSTER.
RÖHSSKA MUSEET,
STOCKHOLM.

Dertil kom den genopdukkede Tournure. Udført i tunge, tykke Stoffer saasom — imiteret — Fløj, Plysch, Brokade og i dystert glødende Depressionsfarver fik den ganske anderledes opulente Dimensioner end 70-ernes havde haft. Talte vi i den Forbindelse om Paafugle, undgaar Tanken ikke nu at strejfe Kalkunernes mere bastante Pomp.

Men et ganske andet Kvindeideal repræsenteredes af Mindretallets Opposition. Det, som foresvævede de Kunstnere, der med *Morris* som Bannerfører havde sat sig for at genføde Glæden over smukt Haandværk og ægte Materialer, alt det som var druknet i Maskinproduktionens Syndflod af Imitationsgods med udskaaet Træ af Gips, Glasmaleri af Oliepapir, Planter af grønmalet Zink. Disse Idealisters Kvindetype var en æterisk Drømmerske, hvis Fremtoning havde overtaget Træk fra Sengotikens og Ungrenæssancens stiliserede, religiøst-romantiske Kvindebillede. I de bedste Kredse dukker der mellem de voluminøse Barme ranglede Piger op uden Korset, med lange Ben i lavhælede Sko, vide Ærmer og en Kjole, hvis hele Virkning beroede paa de lette, bløde Stoffers utvungne Foldefald, de stiliserede Mønstres rene Fladevirkning og dæmpede Farvers blide Mollakkorder. Selv om kun faa vovede at bekende de sarte, æstetiske Kulører, repræsenterer de poetiske Damer paa *Burne Jones'* Malerier alligevel 80-ernes Kvindeideal; *Makarts* afklædte Fruer er snarere en vulgær Mandsgenerations Ønskedrømme.

Morrisbevægelsens Reformforsøg falder sammen med Tendenser, som i det lange Løb skulde sejre. Samtidig med at Japan europæiseredes, henrykkede japanske Træsnit Europas Kunstnere, japansk Kunstin-

linens Fængsel, prøver at forme sin egen Tilværelse. *Hvad vi vil*, hed Kvinde-sagens Programblad. Sikkert er det, at de vil; hvad de vil, ved de næppe endnu selv.

Periodens Kvinder deler sig i hvert Fald i to Grupper, som sværger til stik modsatte Kropsidealer. Det af dem, som Flertallet efter Evne levede op til, maatte umiddelbart tiltale Skabningens Herre i hans nye Inkarnation som Bygherre for imiterede Renæssancepaladser: en fuldmoden Rubensk Type med svulmende Barm, brede Hofter og yppig Bag. Avertissementerne foregøgl lige saa lokkende svulmende Fylde som vor Tids Mirakelmidler det modsatte. Korsettet presser Maven frem og Barmen op mod Hagen. En karakteristisk Nyopfindelse var Brystholdere med Udpolstring. Det kunstige i hele dette Opbud af outreret Kvindelighed træder tydeligt frem i Fodtøjet, der holdt Fødderne lige saa stramt indespærret som Korsettet Kroppen; man tænkte saa lidt paa at faa Støvlerne til at harmonere med Føddernes naturlige Form, at der ikke gjordes Forskel paa højre og venstre Fods Læst, mere formaalstjenligt for Fabrikerne, som netop optog Seriefabrikation af Fodtøj, end for Damerne, hvis Gang fra nu af blev trippende.

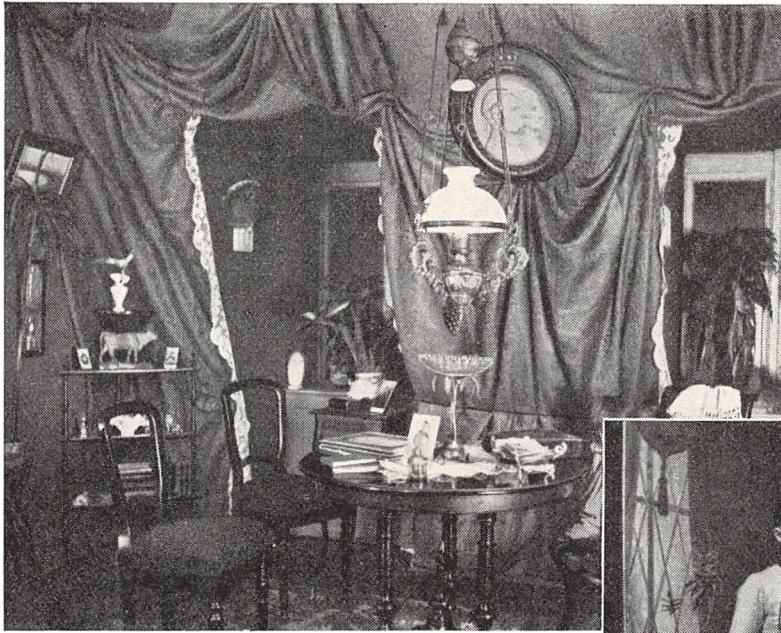
dustri blev højeste Mode, japansk Arkitektur revolutionerede Menneskealdre senere Europas. Foreløbig hilste Dameverdenen den løshængende Kimono velkommen. Dens fordringsløse Snit og enkle Folder var i sig selv en næsten impertinent Chikane af Tournurens indviklede Draperier. De første Pelse — af Sælskind og Astrakan — som ogsaa saa Dagens Lys i 80-erne, fik af praktiske Grunde samme løse Snit.

En anden Faktor paa samme Linie, men i modsat Hjørne, var den politiske Emancipationsbevægelse. Hatten, der af Tiden selv betragtedes som et umiskendeligt Emancipationssymptom konkurre-

SYERSKEN. CHR. KROHG PINX.
 TJENESTEPIGEN. DANSK DAGBLADSANNONCE.
 PARAPLY MED UR I HAANDTÆGET. NATIONALMUSEET.

90-ER HJEM I KØBENHAVN. BORDET ER FYLDT MED ALBUMS OG SMÅA-
TING, SAA FOLK PAA VISIT
SIT ALDRIG SAVNER SAM-
TALEEMNER.

TJENESTEPIGEN LADER
SIG FOTOGRAFERE I POR-
TIEREDRAPERET DRAGT I
SALONMILJØ — BEMÆRK
PAPKULISSEN; MEN HER-
SKABET SVÆRMER FOR
NATUREN.

rede i Løbet af Tiaaret ganske Ky-
sen ud — samtidig med at Mæn-
dene i vid Udstrækning gik over
til Kasket. Emancipationskvinderne
ønskede i deres Paaklædning at de-
monstrere, at de havde andre Op-
gaver i Livet end at angle efter
Mandsgunst; de saa selv ud som
Mænd i skræddersyede Dragter af
Serge- og Cheviot-Stoffer.

Ikke desmindre er det fra en
helt anden Kant, Tournuren om-
sider faar Dødsstødet. Cyklen slog
den ud i Begyndelsen af 90-erne.
Hverken Rubens' Elskerinde, Botti-
cellis Sværmeriske, Geishaen eller
Blaastrømpen var Fremtidens Kvin-
detype.

Det var Sportspigen.

JUNCKER-JENSEN FOT.
POST FOT.

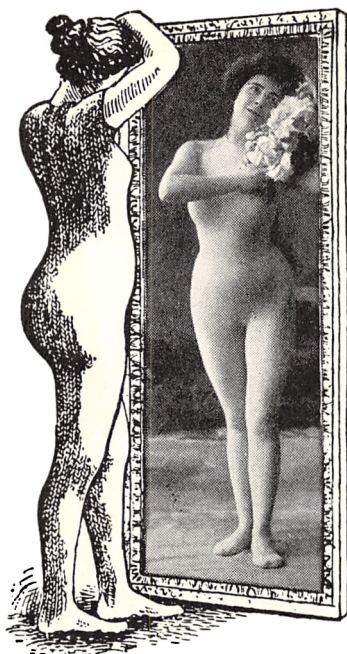
I 90-ERNE OPFINDES DEN traadløse Telegraf; Røntgenstrålerne og Radioaktiviteten opdages. Omend Kvindernes Vaaben i Kønnenes Krig ingenlunde bliver usynlige, er deres Virkemaade efterhaanden af lige saa mystisk og tilsyneladende mirakuløs Art som de usynlige Bølgers. Effektiviteten konstateres kun ved den stærkt forøgede Hjertevirksomhed.

Samtidig med at Undervandsbaaden bliver funktionsdygtig, skifter Moden Strategi. De uindtagelige Fæstningers Tid er uigenkaldeligt forbi, men heller ikke den imponerende Materialeopmarch er længere, hvad den har været. Kvindernes Krig føres ikke mere som i Aartierne før alene af en lille Skare uforfærdede, blaastrømpede Amazoner med flyvende Faner og larmende Proklamationer. Freden synes genoprettet, men under den idyllisk solbeskinnede Overflade eksploderer Dybvandsbomberne. Kvinderne har ikke blot faaet et Sjæleliv — tidligere var det ikke ganske ladylike — nu diskuteres Kvindepsykologi vidt og bredt. Og selve Hovedfronten i den gamle Krig mellem Kønnene er forlagt til det

ubevidste. Som Resultatet af en lang Udvikling udkommer i Aarhundredets sidste Aar *Sigmund Freuds* »Drømmetydning« med sin Lære om de seksuelle Symbols magiske Magt.

De vide Ærmer er tilvisse Sidevaaben for en Kvindetype, som har lært at bruge Albuerne, men de er samtidig et henrivende Vidnesbyrd om, at man demonstrativt fremhæver alt andet, end hvad primitive Mænd kunde finde Interesse værd ved Kvindefiguren.

Kjolen er lang. Principielt fastholdes fremdeles forsaavidt den odiøse Illusion, at Kvinder er en Slags Træer, efterhaanden høje Træer. Overkroppen er unaturlig stiv og urimeligt forlænget, høje Hæle og tæt Snøring kompletterer sammen med høj Frisure med Bukler underbygget af Valke det imponerende Indtryk. Hattene faar saa meget Dekoration, at der er noget at se op til. Efterhaanden afløser Bluse det stramme Kjoleliv med Fiskebensstiverne. Man slaar sig ikke til Taals med at have opnaaet Mandshøjde, man vil ogsaa kunne røre sig.

En aabenbar Reaktion mod Emancipationskvindernes Mandhaftighed giver sig til Kende i Ballonærmerne, Klokkeskørterne, Blomsterhattene og alt det andet charmerende Nonsens, som af Emancipationskvindene blev betragtet som ynkelige Vidnesbyrd om Kvindernes Slaveri.

Men naar det kommer til Stykket, er den Generation af unge Kvinder, som lancerer 90-ernes Moder, langt mere frigjort, end Hvad-vi-vil-Kvindernes.

Kniplinger indskrænkes ikke til Kanter, som nu og da blottes i et Glimt, men Undertøjet, som i hundrede Aar havde været en absolut seriøs Affære, blev gennemført dekorativt, ja pjanket! Agressive, trikotlignende Combinations, som ganske simpelt viser Figuren, som den er, vinder desuden Terræn. Der er en underforstaaet Mulighed for, at en Dame under Omstændigheder kan tænkes at lade sig se i komplet Negligé. Et af Underskørterne er obligatorisk af Silke, som ved hver Bevægelse rasler forførende.

Havde Emancipationskvindene vist, at de kunde hamle op med Mændene, indfører den ny Kvindegeneration et nyt Vaaben i Frigørel-

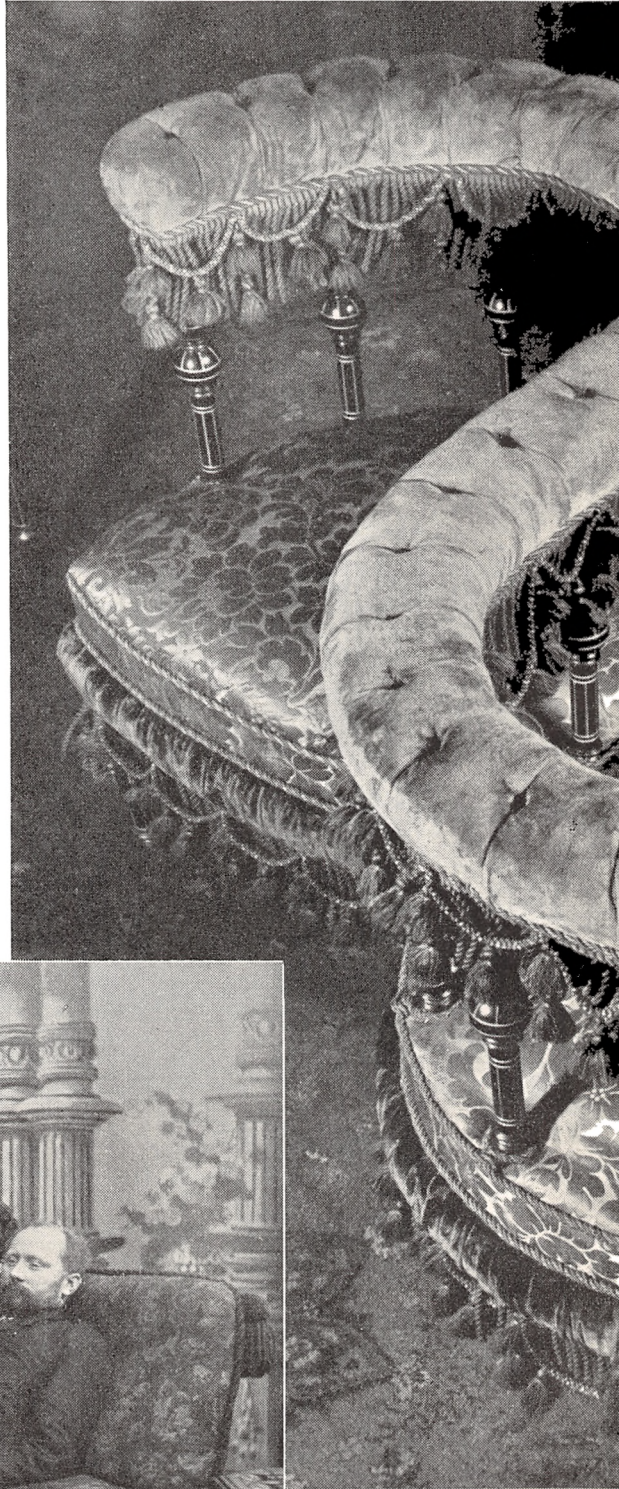

TRIKOTUNDERTØJ. ANNONCE. PARISERDAMER. NADAR FOT.
 DANSKE HØJSKOLEPIGER. POST FOT. CYKLEPLAKAT. POUL FISCHER DEL.
 FARVEBAGGRUNDEN PAA SIDEN OVERFOR: SILKEBROKADE FRA 90-ERNES SLUTNING.
 MUSÉE DES TISSUS, LYON.

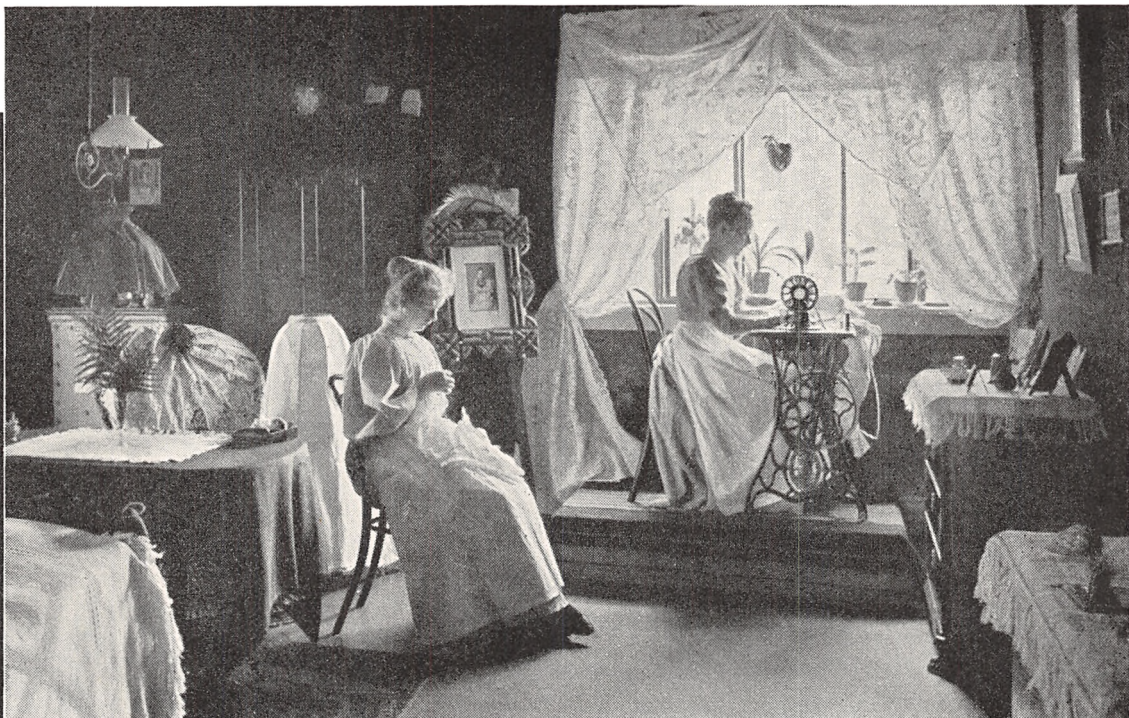
seskampen: selve deres Kvindelighed. Den første store Sejr for Kønnen — som ligger forud for den Periode, vi i denne Bog beskæftiger os med — var naturligvis, da Mændene opgav alle Hanners naturlige Forret: at være den dekorative Part, at bære Silkeormens Spind og Strudsens Fjer. Men Fordelen var ikke udnyttet aktivt før. Nu har Jægeren og den jagede byttet Rolle. De Vaaben, Kønnen var kommet i eksklusiv Besiddelse af, var før i Aarhundredet blevet baaret som en Slags Paradeudstyr, nu sættes de effektivt ind i Kampen.

Mens Kvinder, som ikke var saa heldige at blive gift, tidligere sagmodigt havde bøjet sig for det uundgaaelige: at blive Husbehør til mere heldige Slægtninge, foranstalter de nu Klapjagt paa Mænd. De, der ikke kan opnaa varige Erobring, foretrækker temporære Sejre fremfor livslang Neutralitet.

En ny aktiv Kvindetype bliver til. Man kan bogstaveligt se den tage Form. I Begyndelsen af Aartiet er alt endnu kaotisk Gæring. Det pittoreske er Dragternes mest fremtrædende Træk, som den maleriske Uorden og Staffellet i Hjørnet var det i Stuerne. De vældige Ærmer folder sig ud som store flagrende Vinger. Og Farverne flimrer i urolige Kontraster. Man vil i Begyndelsen af Tiaaret være saa høj og slank og tør som mulig, man foragter al Pynt. Saa finder Tilbagefaldet til den ekstreme Kvindelighed Sted. Den tørre Jomfru forvandles til en hofterund og smidig Forførerske, Ærmerne bliver smalle igen,

MÆNDENE FØLER SIG SOM PASHAER PAA POLSTRENE. JUNCKER-JENSEN FOT.

Armenes kan omfavne, Dragterne flyver og flyder som Bølger, som Skum. Balkjolerne bliver saa fnuglette, at de maa gøre det af med netop de stærkeste Mænd, og Farverne bliver roligt harmonerende, sejrsvise.

Man har to Slags Dragt: civil og fuld Krigsmaling. Det anerkendes aabenlyst, at Kvinder momentant kan interessere sig for andet end at behage Mænd. Den ægteskabelige Karriere er ikke mere det eneste respektable.

Den skræddersyede Dragt og Sportsdragterne kommer fra England og skyder frem fra samme Jordbund som Emancipationsbevægelsen. Ridning havde tidligere været den eneste Kvinde-sport og et udpræget aristokratisk Privilegium. Badekostumerne havde været let modificerede Ud-gaver af den almindelige Dragt, knappet op i Halsen, forsynet med lange Ærmer og pyntet med Baand og Flæser, ganske uegnede til at svømme i. Heller ikke i Vandet havde kvindelig Aktivitet været anset for sømmelig. Man spillede Tennis og Golf i Dragter beregnet til Spadeserebrug paa Landet. Men de voldsomme Bevægelser fik let Sportens Udøvere til at glemme Anstanden og fristede til at gøre Kjolerne kortere og friere.

Saa da den ny Cykletype kom, gik Udviklingen i Skred. Med Cyklerne kom de første kvindelige Pludderbukser og i deres Følge Ride- og Fægtebenklæder. Det epokegørende er, at

SPADSEREDRAGT AF VINBLAAT FLONEL. NATIONALMUSEET.

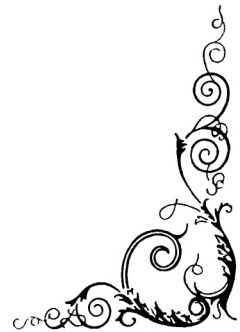

disse Sportsdragter gør Kvinderne til Mændenes ligestillede, deres Kammerater, og ikke bæres af en særlig Gruppe emanciperede Kvinder, men af alle. Dertil kom, at Cyklen gjorde det let for de unge at tage paa Landet om Søndagen i Stedet for at gaa i Kirke. Forældrenes Kontrol med Ungdommen var forbi. Og om Aftenen, naar Orkestret spiller op, forvandles Sportskammeraten til gamle Dages Drømmedronning. Dagens praktiske Spadersedragt med Bluse, Nederdel og Jakke afløses af Balkjolen af Chiffon, Tyll, Crêpe, Crêpon — og Kunstsilke.

Sportsmoderne har deres Oprindelse i *England*, og *London* vedbliver fremdeles at være deres Hjemsted, mens Aftentoiletterne fortsat kommer fra *Paris*. Den moderne Industriverden behersker ogsaa i Kvindemoden de Omraader, der staar i Kontakt med de nye sociale Livsformer: Kontoret, Fabriken, Gaden. Ligesom Forretningsmanden efter Evne efterligner Englands fremgangsrige Handelsmænd, de ældre med Whiskers, de yngre med Fjederstøvler, alle med den nye udpræget engelsk-snobistiske Pressefold i Benklæderne. Men Kontordamen skyder ved Mørkets Frembrud Ham. Grænsen for det sømmelige sænkes med Decolletagen adskillige Tommer under Dagens Decorum, en Krigslist med gammel Hævd. Om Dagen er Kvinderne en Hær i sluttet Falanks i det graa Industrisamfunds civile Uniform, om Natten forvandles de til Partisaner i individuelt Haandgemæng med lumske Baghold og dumdristige Attentater benyttende sig af blændende Angrebsfarver og forræderiske Specialvaaben udformet i Aartusinders Guerilla.

FAMILIEN FOTOGRAFERES I
MALERISK GRUPPERING
JUNCKER-JENSEN FOT.

NYGIFTE PAA BRYLLUPSREJSE
I NATKJOLE
V. IRMINGER PINX.

RAADHUSET INDVIES 1905

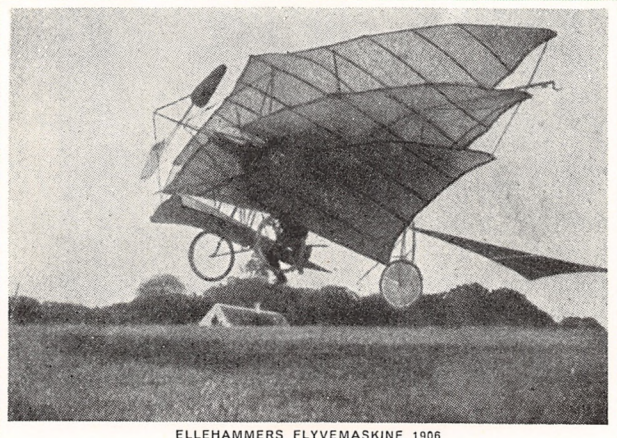
LEVENDE BILDEDER 1904

GRAMMOFON 1900

BANANVOGNE PAA GADEN 1906

ELLEHAMMERS FLYVEMASKINE 1906

A. Fornesbech
 ØSTERGADE
 45 & 47

Skærme

til
 Lamper, Lys og elektrisk Lys,
 passende til alle
Stilarter.

Rigeste og smagfuldeste Udvalg.
 Alle Farver. — Alle Priser.

A. Fornesbech
 ØSTERGADE
 45 & 47
 Lingeri-Afdelingen.

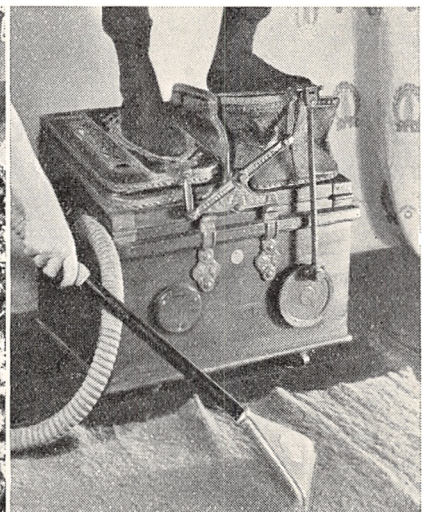
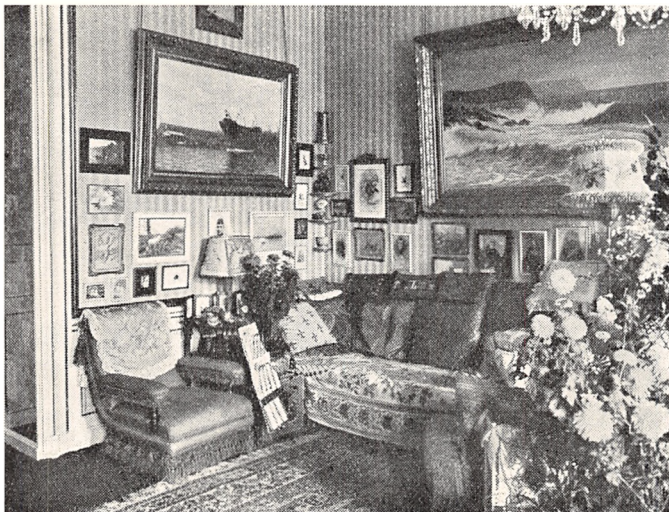
Blonde-Kraver i største Udvalg
 fra **2 Kr.**

Mellenværk & Blonde-Borter i
 nyt Udvalg til alle Priser.
 Høle Stykker ca. 17 Al. med
 betydelig Rabat.

MENS KLODEN RULLEDE IND I

det nye Aarhundrede med den hvide Races Soldater som Sejrherrer i alle Verdensdele, humaniseredes Dagliglivet med Grammofon og Støvsuger, Biograf og Salvarsan. Danmark fulgte godt med: Prostitutionen ophævedes 1906, og Aaret efter blev det forbudt i København at holde Køer i Forbindelse med Brændevinsbrænderivirksomhed. Julemærke og Børnehjælpsdag vidnede om social Ansvarfølelse. Kvinder fik Valgret til Menighedsraad og Kommunalbestyrelser, og med Værgeraadsloven kom den første danske Lov, der ikke gjorde Forskel paa de to Køn.

Folkeoplysningen bar rig Frugt. Udviklingslæren blev Almeneje, efter at den ubehagelige Strid mellem Videnskab og Religion var blevet jævnet ved, at Videnskaben ganske simpelt havde

TO AVERTISSEMENTER FRA 1902 OG 1903. LAMPESKÆRMEN OG KRAVEN LIGNER HINANDEN.
 MODEBUTIK PAA STRØGET I AARHUNDREDETS BEGYNDELSE. BEMÆRK POSTBUDETS SNÆVRE BENKLÆDER.
 DAGLIGSTUE MED BILLEDDÆKKEDE VÆGGE, POLSTERMØBLER, AVISMAPPE OG PERGAMENTSKÆRM. ELFELT FOT.
 DE FØRSTE STØVSUGERE BLEV TRAADT MED FØDDERNE. TEKNOLOGISK SAMLING.
 FARVEBAGGRUNDEN PAA SIDEN OVERFOR: TRYKT STOFMØNSTER: FUGL OG ANEMONE. WILLIAM MORRIS FEC.

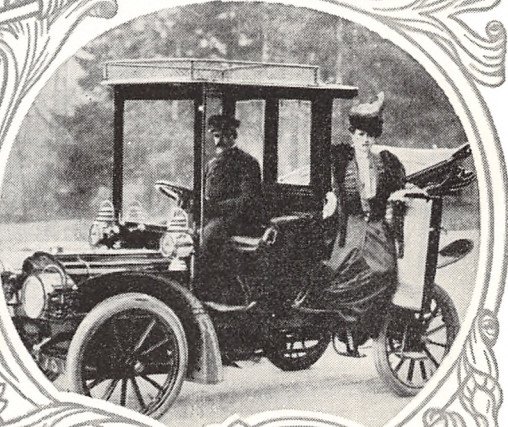
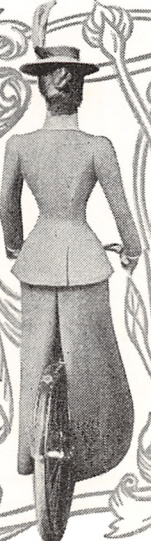
fundet den borgerlige Moral dybt begrundet i Naturlovene. De gængse Idealer — Humanitet, Monogami, rimelig gensidig Hjælp og uhæmmet fri Konkurrence — er ikke blot udsprunget af kristelige Dyder, men begrundet i selve Verdensordningens Natur. Sjælekampe og Tvivl tilhører den overvundne og mørke Fortid. Man føler sig tryk. Endog den engang saa truende Arbejderbevægelse lader sig loyalt indføje som et harmløst Led i det borgerlige Samfundsapparat.

Japanernes Sejr over Russerne og det blodige Opgør i Rusland kunde have givet Anledning til Overvejelser, men man bagatelliserede disse bemærkelsesværdige Begivenheder som Udslag af Barbari i Civilisationens Yderkanter. Se, hvor human Adskillelsen mellem Norge og Sverige fandt Sted 1905!

Vil man forestille sig Tidens sjælelige Holdning udtrykt billedligt, maatte det være i Py-

BADESCENER AMATØRFOTOGRAFERES. DAMER PAA STRØGET OG PAA GOLFBANEN. HØJE HALSE OG OVERDIMENSIONEREDE HATTE. STENOGRAFDAMEN ARBEJDER. DET TODELTE CYKLESKØRT. LIMOUSINEN, DEN HØJE LUKKEDE BIL MED GLASVINDUER.

ramiden eller endnu bedre i Keglen, som ikke engang har Kanter.

Kvindefigures Silhuet nærmer sig da ogsaa til Keglen, ganske vist stillet paa Spidsen, en unægtelig en Smule sarkastisk, udpræget kvindelig Marginalantegning til Tidens platfodede Selvsikkerhed. Ogsaa Krinoline-dragten havde været en Kegle, men retvendt. Aner Tiaarets Kvinder, hvor snart den europæiske Civilisation ved sit Sammenbrud i Verdenskrigen skal vise, at dens imponerende Fundament svævede i Luften? Moden kan høre Græsset gro. Forlængst havde den foregrebet Japans Optræden paa Verdensscenen. Samtidig med det første Varsel om Tyskland som international Stormagt — Flaadebygningsprogrammet — kom *Jugendstilen* ... Det var naturligvis i Paris — paa Udstillingen 1900 — at den ny Linje slog igennem, men det er iøjnespringende, at den udpekuleret

PARISERKJOLER OG HATTE. I RAMMEN: KØBENHAVNERINDER
TEGNET AF AXEL NYGAARD OG VALDEMAR ANDERSEN. REVY-
SKUESPILLERINDEN DAGMAR HANSEN. KORSET FRA 1901.
EBBE SUNESEN FEC.

ornamentale Slingstil har sit Fædreland i Tyskland. Som *Morris* skabte Kunsthaandværket, skaber nu *l'Art nouveau* Kunstindustrien. Europa oversvømmes af tyske Industriprodukter med Guldregn, Kastanjer, Svaner og henflydende, nødtørftigt draperede Kvindeskikkelser.

Det mest slaaende Eksempel paa den nye Linje er selve den nye Kvindefigur. Korsettet klemte Maven saa kraftigt ind ved Hjælp af en lige Metalstiver, at det ligefrem kom til at hedde *sans ventre*. Skikkelsen saa i Profil ud, som var den skaaret over paa Midten, og det svulmende Brystparti anbragt foran Under-

kroppen. Overparten er afgjort en moden Kvindes, feminint dekoreret med Kniplinger, hækledede Blonder og Broderier. Men Hofterne skal være slanke, hele Figuren have statuarisk Rejsning. Kun langbenede Kvinder kunde bære Dragten effektivt. Med al Reverens for fuldbarmet Kvindelighed repræsenterer den dog den sportstrænede Types Krav.

Var den tyske Jugendlinje noget nyt, fortsatte ellers Indflydelsen fra de gamle Modemagter i de vante Spor. Den franske Forkærlighed for feminine Raffinementer fejrede mangfoldige smaa Triumfer: Slæb var almindelige, Skørterne har aldrig været rigere dekoreret, store Muffer fik Hænderne til at se smaa ud. Og Farverne var straalende lyse. Europas Overklasse havde indstillet sig paa evig Sommer og tilbragte de Maaneder, der før var Vinter, ved Rivieraen og ved Monte Carlos sommergrønne Spilleborde.

Fra England inspireredes de maskulint prægede Spadseredragter, Jaketter, stive Straahatte og Flipper. Dagligdragten havde puritansk opretstaaende Krave holdt paa Plads af smaa Celluloidstivere — i aabenbar Konkurrence med Periodens Mandflipper af Stivlærred. Halsen hørte til de Legemsdele, Anstanden kategorisk krævede skjult.

Den hellige Grav syntes i enhver Henseende vel forvaret. Kun Hattene voksede uforstaaeligt og foruroligende til de blev store som Møllehjul, fæstet med spidse Spyd i Haarmassen og pyntet med vældige Blomsteranretninger og efterhaanden navnlig Strudsfer fra det i Civilisationen netop inddragne Diamantland Sydafrika. Hattenes Vækst vidner om Modens halsstarrige Suverænitæt. De udviklede sig jævnsides med Automobilismen.

Saadanne Modsigelser forekommer. Det var i denne straalende Fremskridtsperiode, Verdenskrigen forberedtes. Midt i den skrev *Albert Einstein* sin lille Afhandling om Relativitetsteorien, som fik hele det moralske Verdensbillede til at rasle sammen som et Korthus. Begivenheden voldte imidlertid ikke Bekymring, eftersom foreløbig ingen bemærkede den.

PYNTED E HATTE
OG BLONDEKRAVER.
AGENCE PHOTO-
GRAPHIQUE FOT.
LAMPET I „FRANSK STIL“.

DANSKE SØLVSMYKKER.
KUNSTINDUSTRI-
MUSEET.
MØLLEHJULSHATTEN.
REUTLINGER FOT.

1910-20

R EVOLUTIONEN I DAMEDRAGTEN

omkring 1910, som ikke var mindre gennemgribende end den, der fandt Sted samtidig med Frankrigs store politiske Revolution, hidførtes faktisk af Blænkere for den russiske.

I Kapløbet om Afrikas Kolonier havde England og Frankrig været de to store Rivaler. Da det sultne Tyskland mødte op med Bagdadbaneprojektet med sine truende Perspektiver for Magtfordelingen i Orienten, fandt de gamle Konkurrenter hinanden. Tyrkiet var som tysk allieret langt mindre sympatisk end før i Tiden, mens Rusland som Modstander af tysk Herredømme over Dardanellerne gjorde en ganske acceptabel Figur.

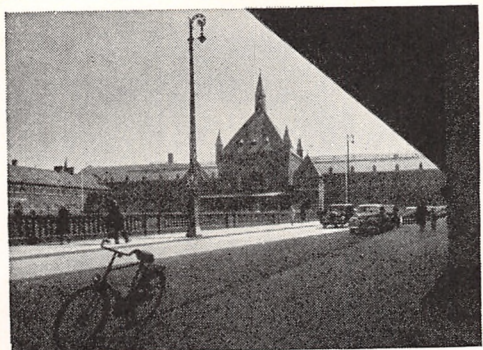
Sportspladsen ligger bag den engelske Indflydelse i Moden, Teatret dominerer den franske. Det blev da karakteristisk nok via Teatret, at den russiske Impuls slog igennem i Paris. Forudsætningen for den nye Stil i Klædedragten, saadan som den lanceredes af den førende Pariser-skredder *Poiret*, var umiskendeligt den russiske Ballet, som i disse Aar fascinerede Paris. Poirets Créationer er franske Oversættelser af *Leon Baksts* Teaterkostumer fra hans orientalske Balletter. Man ser det slaende i den nye Farveskala, hvor Orange og Citrongult, Irgrønt og Indigo træder i Stedet for Majs- og Straagult, Olivengrønt og bleg Lilla.

Balletpigerne var smidige og ranke. Den stramme Snøring og S-Kurven blev opgivet. Kvinder gik igen lodret. Allerede før Baksts *Scheherazade* forvandlede Pariserselskaberne til Haremsfester havde Russerblusen forlængst varslet Revolutionen ved at ignorere Hvepsemidjen. Blusen gjorde det af med den høje Krave, ikke uden at Læger mobiliseredes for at advare mod Forkølelssygdomme, som uvægerligt vilde følge den letsindige Blottelse af Halsen. I Længden var Bluse og Skørt hver for sig en saa økonomisk Indretning, at det ikke lod sig forene med de Krav, der maatte stilles til den elegante Dragt i Retning af at demonstrere sin Indehavers økonomiske Potens.

Moden i Aarene før Verdenskrigen blev nemlig til i et eksklusivt Overklassemiljø, Pariserhusenes Mødeopstillinger var Societybegivenheder, som kunde ligestilles med Operapremiærer, og Poiret lancerede sine Créationer ved private Fester i vanvittig ødsel 1001-nats Iscenesættelse.

Paa et Punkt gaar Poiret for vidt: hans orientalske Buksedragt kvæles i Forargelse. De forargede antager ikke desmindre hans Linje og gør ulogisk nok Kjolerne saa snævre, som var det Benklæder. Under Verdenskrigen kommer Initiativet derpaa pludselig ikke mere ovenfra i

HOVEDBANEGAARDEN 1910

TANGO 1915

BRUGBARE FLYVEMASKINER 1910

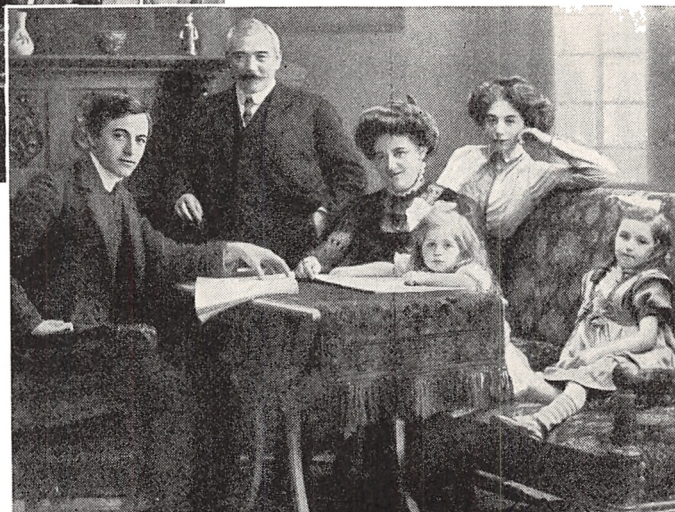
PSILANDER OPDAGES 1910

KVINDERNES VALGRETSTOG 1915

PAA RAADHUSPLADSEN VENDES OP OG
 NED PAA MODEN. AXEL THIESS DEL.
 STUEN. FAMILIEN.
 SØLVTØJET. KUNSTINDUSTRIMUSEET.
 FARVEBAGGRUNDEN PAA SIDEN OVER-
 FOR ER ET ATLASKMØNSTER KOMPONE-
 RET AF RAOUL DUFY 1920.

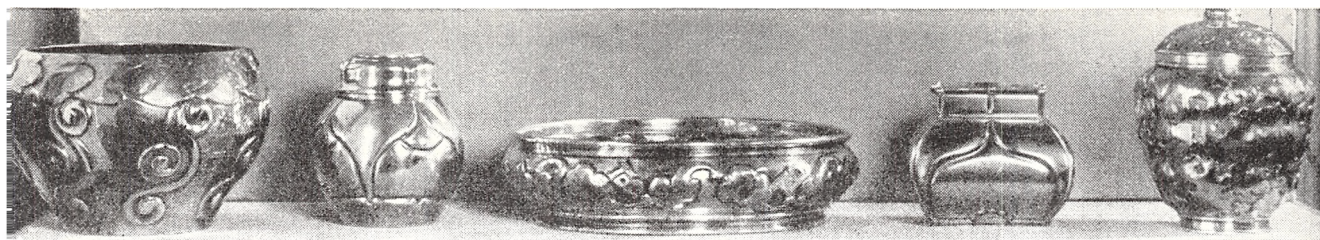

Samfundet, men fra dets arbejdende Lag, fra Gaden og Fabriken. Man skaffer sig Bevægelsesfrihed ved mindre raffinerede Midler.

Mens Mændene var ved Fronten, blev Kvinder Chauffører, Konduktører, Landarbejdere. De maatte nødvendigvis befri sig for de lange snævre Kjoler og gjorde det uden at bryde med Udviklingen paa følgende geniale Maade: Poiret havde i sine orientaliserende Dragter genindført den løsthængende Tunika over det lange snævre (Benklæde-) Skørt. Nu forlængede man Tunikaen og udelod Skørtet.

Til at holde den vide Kjole passende udspilet kom igen flere Underskørter i Brug, og man fik en ny Slags Benklæder med stor Vidde og med Elastik. Stoffet til Undertøjet varieredes mere end før, og det blev kulørt. Indtil 1914 havde alt Undertøj obligatorisk været hvidt. Nu, hvor det var blevet almindeligt med Badeværelser i Hjemmene, behøvedes det hvide Linned ikke længere som Renlighedsdemonstration, og det blev lyseblaat, lyserødt, heliotropfarvet, citrongult, sort; alle Baldragtsens sommerfuglelette Stoffer og indsmigrende Pastelfarver forpuppede sig under Arbejdsuniformen.

Hattene blev mindre. Der er et kuriøst S sammenspil mellem Hat og Kjole; deres Udvikling er i hele Perioden omvendt proportional: stor Hat — snæver Kjole, lille Hat — vid Kjole. Frisuren Haarknude flyttede fra Issen ned paa Baghovedet. Det kortklippede Haar viste sig og vandt jævnt Terræn hos Fabriksarbejdersker og Sygeplejersker til Trods for, at Københavns Hospi-

Valgret 1915; 1917 kom der kvindelig Betjening paa Restauranterne. Men da Krigen var forbi, fik man pludselig Øjnene op for den Revolution, der havde fundet Sted. Zardømmet havde afsløret sig som den røde Revolutions Heksekedel, og ingen Modejournalists kvindrende Frimurersprog kan dække over Kvindedragtens brutale Brud med gammeldags Sømmelighed. 27. November 1919 indeholdt samtlige københavnske Dagblade følgende Protest underskrevet af 26 kendte Damer:

»Vi undertegnede Kvinder, der med Sorg og Harme har set den Ansvarsløshed, hvormed flere af vore store ansete Firmaer ordner deres Udstilling af Kvindedragter, henvender os herved til disse med den alvorligste Protest derimod og undlader ikke at udtale, at dette sker paa mange Tusind Kvinders Vegne, der har følt det som en Skam og Nedværdigelse for vort Køn. Vi kan ikke finde os i, at saadanne Skøgedragter bliver indført i vort Folk og saaledes bidrager til at nedbryde Anstændighedsfølelsen hos Mænd og Kvinder i alle Samfundslag.«

Grosserer Fønnesbech svarede køligt, at det er en Modehandlers Pligt at vise Tidens Mode, ikke at belære Kunderne om, hvad der er anstændigt, og hvad der ikke er det.

Moralens Vogtere har gjort deres Køns lette Kavalleri for stor Ære med Betegnelsen »Skøgedragter«, som — om ikke med Rette — saa dog med et Skær af Berettigelse kunde have været anvendt om de foragede Fruers Bedstemødres og Mødres Krinoliner og Tournurer, men paa ingen Maade om deres Døtres korte Kjoler. Havde de haft Mistanke om Psykologi, vilde de have vidst, at det netop er Godtkøbsvarer, som sælges ved Hjælp af Indpakningen, mens kostbarere ikke har Camouflage Behov. Derimod vilde de have kunnet pege paa et andet karakteristisk Modefænomen, som virkelig stammer fra Bordellerne: Læberødt, Rouge paa

taler kategorisk forbød deres kvindelige Funktionærer at være kortklippede.

Aftentolletterne fik en ny, dristig Dekolletage, der næppe heller er uden Forbindelse med Krigens og Krigernes Krav, selv om den direkte Inspiration utvivlsomt er at søge i Solbadedragterne. Man maatte være solbrændt, som havde man været ved Fronten eller deltaget i Høstarbejdet.

I Farvevalget har Militærkhakien smittet af i Damedragternes Gulbrunt og Beige, men det afgørende er næppe, at det er Uniformsfarver, men det dybereliggende Aarsagsforhold, som begrunder, at de er det: det er Arbejdsdragtfarver.

Pelse blev et nødvendigt Led i den fornemme Damebeklædning. Det var Russernes almindelige Vinterdragt, som holdt sit Indtog hos de vesteuropæiske allierede. Man var under Krigen for optaget af de praktiske Opgaver til at fæste sig ved dragtmæssige Detaljer. Herhjemme var Tiden en rolig Udviklingsperiode, som fortsatte støt i de givne Spor: en Kvinde forelæste paa Universitetet 1911, Kvinder fik politisk

AFTENKJOLE 1911. BERT FOT.
SPADSEREDRAGTER 1912. AXEL MALMSTRÖM FOT.
TO PLAKATER.

Næste Side: *J. F. Willumsen*: EN BJERGBESTIGERSKE

Portrættet af Kunstnerens sportsklædte Hustru, som paa Vej mod Tinderne er standset og skuer ud over Bjerglandskabet, er en symbolsk Heroisering af den moderne frigjorte Kvindetype.

BILLEDET FINDES I TO UDGAVER, EN FRA 1904 OG EN FRA 1912, HENHOLDSVIS PAA HAGEMANNS KOLLEGIUM OG STATENS MUSEUM FOR KUNST.

Carl Larsson. Köpenhamn.
Oktober 1912.

Kinderne, farvede Øjenvipper og Bryn, Puder. Make-up-Moden arbejdede sig under Krigen op fra Samfundets Bund ad sine egne snørklede Veje: fra Bordellerne til Teatrene, derfra til Kunstnerkredse og deres Velyndere i det gode Selskab, hvis Husassistenter gjorde det populært i den kvindelige Ungdoms brede Lag. Betragtet socialt er make up'en en yderligere Befæstelse af Kvindekønnets Stilling som den aktive Part. Mændenes ældgamle og primitive Kroppsbemaling er vendt tilbage som kvindeligt Monopol.

Drivfjedrene i Dragtrevolutionen ses tydeligst i Mandsdragts Forandringer, fordi de er smaa og uden Kvindemodernes voldsomme Udsving. Det maskinbundne Humbug med Spænde i Nakken og Slipset med den lille Halvmaane til at stikke ind under Flippen erstattedes af Butterfly og Bindslips. Flipperne blev bløde, praktiske syede Stofhatte erstattede Filten, i Stedet for Støvler gik efterhaanden de fleste Mænd med Sko. Tendensen er ikke til at tage fejl af: bort fra det værdige og forlorne, i Retning af det reelle og praktiske.

Vigtigere end alle Verdenskrigens pathetiske Grænsflytninger var Panamakanalens Aabning.

1920-1930

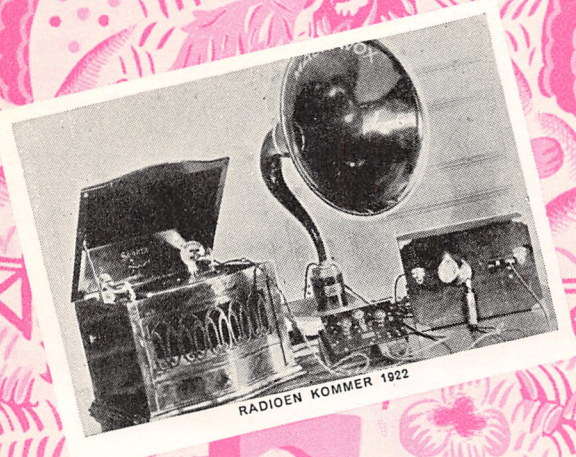

GENFORENINGEN 1920

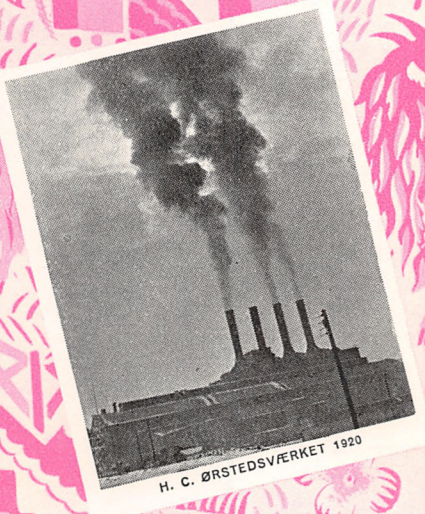
CHARLESTON 1925

RADIOEN KOMMER 1922

RUNDKØRSLER 1924

H. C. ØRSTEDSVÆRKET 1920

HULMØNTER 1924

D EN EUROPÆISKE KVINDEDragt

har i skiftende Perioder gennem sin mere end tretusindaaarige Historie været konstrueret efter to helt forskellige Principper: den todelte Dragt med Liv og Skørt, opbygget paa en kunstig Omformning af Legemet ved Hjælp af Korset, Hoftepude, Kravestativ. Og saa den sammenhængende Kjole, baaret paa Skuldrene over en fri Krop.

Korsetdragten havde domineret hele Perioden fra 1830. Omkring 1910 rystedes dens Magtstilling alvorligt. 1920 blev den for en Tid slaaet helt ud.

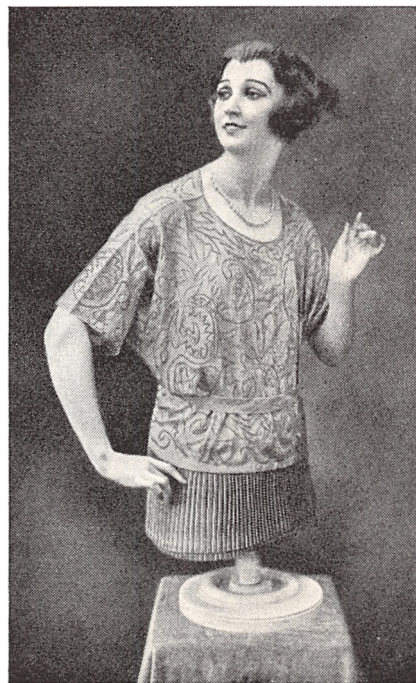
Det var Amerikanerne, der vandt Verdenskrigen. Og Efterkrigstidens Kvindeideal blev den langbenede og drengede amerikanske *flapper*. Man svor ikke blot til Ungdom, men til umoden Ungdom. Krigen havde altfor aabenbart været den ældre Generations Fallit, til at den ny ikke skulde ønske at lægge størst mulig Afstand mellem den og sig selv. Alle Kvinder kom til at se ud, som var de stukket af fra en Pigeskole paa Grund af Pubertetsvanskeligheder. De holdt op at spise Kalorier og gik over til de nyopdagede Vitaminer, gymnastis-

cerede desperat og lod sig massere ad infinitum for at faa fjernet alle Mindelser om kvindeligt Embonpoint.

Kvinderne indtog en anden samfundsmæssig Stilling end før Krigen. Tidligere havde unge Piger fra bedre Middelstandshjem kun kunnet blive Lærerinder og Sygeplejersker. Nu tog de alle Slags Job. Og med Muligheden for selvstændigt Arbejde kom Følelsen af økonomisk Uafhængighed, en særdeles effektiv Form for Frihed. De ugifte Døtre forlod Familieskødet for at installere sig i Klublejligheder med limfarvede Vægge, Cretonnegardiner lige op og ned og Grammofon med Pladerne til *Dreigroschenoper*. Og de ventede ikke til det var for sent. Kvinderne ikke mere krævede, men tog sig Frihed til at leve deres eget Liv og fortolkede aldeles ikke Friheden som Emancipationskvinderne, der havde villet være fri for Mænd. Efterkrigs-generationens Ideal var ikke den uberørte Uskyldighed, men Kammeratpigen. De tænkte ikke mere i de gamle romantiske Klichéer, men formulerede deres Livs Poesi i haardkogte Termini. Seksualiteten var overhovedet det centrale blandt deres mange Problemer. De første Krav til aandelig Sundhed er et fornuftigt Seksualliv, hørte man fra Skolepigens Mund, og Bourgeoisiets Damer lod sig psykoanalysere for vellystigt at gyse over Afgrundene i deres eget Indre.

Kosmetik blev brugt demonstrativt aabenlyst. Det havde man ikke gjort siden før den store Revolution. Man har foreslaaet den skrigende Mangel paa Mænd i alle krigsførende Lande som Forklaring paa Skønhedsmiddelindustriens vældige Opblomstring. Annoncerne for den, som her i Landet dukker op i 1922, lægger i al Fald ikke Skjul paa Hensigten.

Hyklerisk var man ikke. Man vaskede sig ikke mere til nedringet, men over det hele. Og havde man Lyst til at slaa sig løs, skaffede man sig ikke Komplekser paa Halsen i den Anledning: man gjorde det. Pæne Piger røg, drak Spiritus og gik med Mænd, de syntes om. Bilerne — der dengang var aabne — og Motorcyklerne med deres Pige-kammer bidrog til den ny Frihed for de unge, der nemt unddrog sig enhver Kontrol og hengav sig til en aabenlys Intimitet, som maatte chokere den

ældre Generation. I Dansen laa de ligefrem i hinandens Arme. Orkestret beherskedes ikke mere af den længsesfuldt drømmende Violin, men af den sensuelle Saxofons drukne Snøvlen.

Korsettet afskaffedes. Mænd vilde ikke danse med Piger med Korset, sagde de. I Stedet fik man Hofteholdere til at holde Strømperne oppe og stramme Brysterne ned, saa de ikke saas under Kjolen. Barmen skulde være flad. Og Midjen ikke mere være smal. Bæltetstedet sank ned om Hofterne. Jumperen havde sin Glansperiode, fordi Kvinderne, der var kommet i Gang med at strikke Strømper til Soldaterne under Krigen, efter dens Ophør fortsatte med Jumpers til sig selv og Pull-overs til Mændene. I Dagligdragten var Stofferne lettere end tidligere. Husenes Opvarmning var blevet bedre, og Sport og navnlig Badning havde gjort Folk mindre kuldske.

Det mest forbausende var Kjølernes Korthed, den ny forbløffende Formulering af den gamle Kendsgerning la donna e mobile. For første Gang efter adskillige Aarhundreder viste Kvinder deres Ben. Endnu til 1924 i sorte eller i hvert Fald mørke Strømper, derefter i kødfarvede, til at begynde med lyserøde, senere i Decenniet i mere solbrændte Nuancer. Strømperne var ob-

ligatorisk Silke eller Kunstsilke. Kunstsilken var blevet billig. Det var Permanentkrølningen ogsaa. Mens det bobbete Haar endnu i 1920 røbede radikale Anskuelser, blev den shingled Frisure op i 20-erne ganske simpelt eneherskende. Under Klokehattene — forsinkede Krigsreminiscenser, Efterligninger af Soldaternes Staalhjelme — var der overhovedet ikke Plads til langt Haar.

Undertøjet blev Charmeusecombinations med korte Silkebenklæder og lang Overdel holdt paa Plads af Skulderstrop- per. Samtidig var det, at Mændene fik de korte Underbenklæ- der, endnu primitivt holdt oppe med Selerne stukket gennem Løkkerne i Linningen. Et kuriøst Træk, at Mændene opgiver de lange Underbukser af Trikotkarakter, samtidig med at Kvinderne antager en ny Form for trikotklædte Ben. Der var i Manddragten ogsaa ligefremme Tilløb til en Slags Kjolepro- fil med de posede Oxfordbenklæder, samtidig med at Kvinde- kjolerne kom til at gaa lige op og ned som Mandbenklæder før. Mere betydningsfuldt for Mandspaklædningen var det, at Over-all'en, som oprindeligt havde været Maskinarbejder-

SPADSEREDRAGTER. P. YOUNITZKY, KEYSTONE VIEW, CENTRAL NEWS FOT.
PYJAMAS. SEAIONI FOT. SELSKABSKJOLE. JUNCKER-JENSEN FOT.

JAZZORKESTRETS SAXOFONER. FUNKTIONALISTISK KAFFESTEL.
KAFÉGÆSTERNES HATTE. AGENCE PHOTOGRAPHIQUE FOT.

paa, „at det ikke er tilfældigt at Billedkunsten i alle sine Blomstringstider, blandt alle Formmotiver har foretrukket det nøgne Menneskelegeme og især altid har kredset om Kvindelegemets Skønhed“.

De foragede havde ellers en god allieret i Manufakturindustrien, der gjorde, hvad den kunde, for at faa Kvinderne bort fra den umoralsk lette Beklædning og navnlig de usømmeligt korte Kjoler, som saa uanstændigt reducerede Stofforbruget.

Parisiske Modehuse, som var villige til at gøre en Indsats for Sædeligheden og Tekstilfabrikkerne, lancerede for Eksempel et gennemsigtigt Stof helt til Gulvet over den knækorte Nederdel af tættere Materiale. Var det først gennemført, skulde det være en smal Sag at lade det ene Lag Tyll blive til flere, dekorere det og lade det blive sværere, til man havde de gode, gamle Dages lange Selskabskjole tilbage igen. Man fik virkelig gennemført at Kjolerne blev længere bagtil.

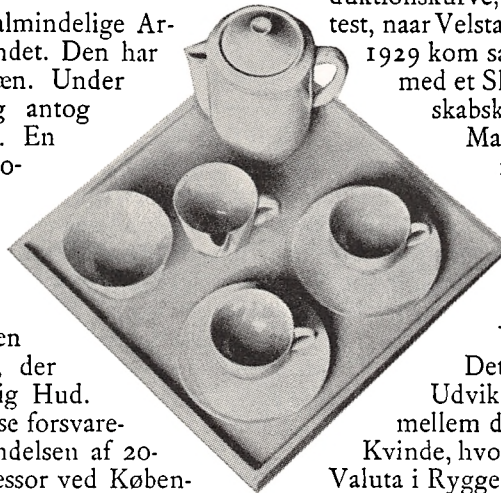
Men saa længe Amerika var Verdensøkonomiens alt dominerende Stormagt herskede den korte Kjole. Aar for Aar følger Kjolelængden ganske nøje Amerikas Produktionskurve, saaledes at Kjolerne er kortest, naar Velstanden er størst. I Efteraaret

1929 kom saa Dagligkjolerne pludselig med et Slag ned paa Læggen og Selskabskjolerne til Gulvet — og en

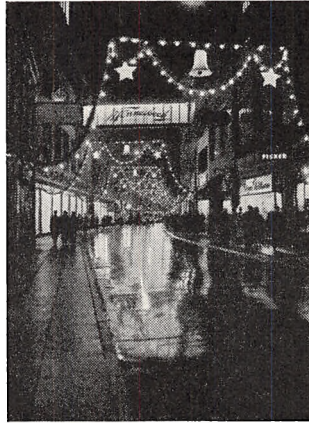
Maaned efter, at den sensationelle Modeændring var blevet præsenteret i Paris, fandt det dramatiske Sammenbrud af hele det amerikanske Aktiemarked Sted paa New Yorks Børs.

Det er fristende at se 20-ernes Udvikling som en Konkurrence mellem den franske og amerikanske Kvinde, hvor den, der har den solideste Valuta i Ryggen bestemmer Farten. Værd er det at notere, at Kjolerne faldt før Aktierne

nes Uniform, blev den almindelige Arbejdsdragt ogsaa paa Landet. Den har siden støt vundet Terræn. Under den anden Verdenskrig antog Uniformerne dens Snit. En anden Uniform med 20-ernes nødtørftigt rationelle Linjeføring, der skulde vise sig at være et lige saa genialt Fund, var den nye rationelle Badedragt. Den begyndte som Soldragt, der skulde blotte mest mulig Hud. Angrebet af bigotte Kredse forsvaredes den rørende i Begyndelsen af 20-erne af en gammel Professor ved Københavns Universitet, som gjorde opmærksom

1930

1940

D

EN ØKONOMISKE VERDENSKRISE prægede 30-ernes Begyndelse. Den Optimisme, som havde præget 20-erne, var forbi, man saa med Bekymring Fremtiden i Møde. Rundt om Krige: Abessinien, det fjerne Østen, spanske Borgerkrig. Som Folkeforbundet havde været det centrale i 20-ernes Diskussioner, bliver Diktaturene det nu: Fascisme, Falangisme, Nazisme.

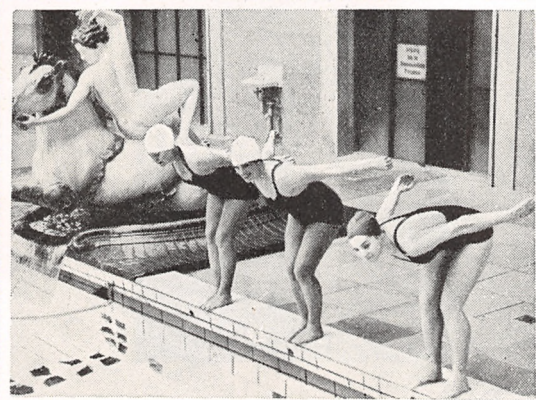
Desillusioneringen finder i Litteraturen Udtryk i den haardkogte Roman med dens barske Mandfolkemoral, herhjemme i nogen Grad repræsenteret af *Nis Petersen*, i det eksalterede heroiske Drama *Kaj Munk* og den indtil Ironiens Grænse overspændte romantiske Poesi: *Karen Blixen*.

I 1930 nævnes Ordet Funktionalisme første Gang i en dansk Avis; i Løbet af Tiaaret bliver det Tidens officielle Bygningsstil. Ogsaa i Hjemmene ryddes ud. Staal møblerne naar ganske vist

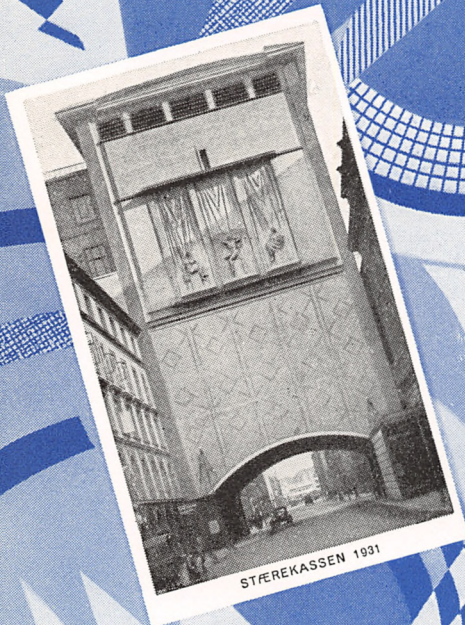

DECEMBERAFTEN PAA STRØGET. MORGEN I HAVNEN. GULDBRANDSEN FOT.
FARVEBAGGRUNDEN PAA NÆSTE SIDE ER ET KUBISTISK STOFMØNSTER. MAURICE DUFRENE FEC.

FØRSTE SVØMMEHAL 1930

STØREKASSEN 1931

LYNLAASEN 1933

6-DAGESLØB 1934

LYNFROSSEN IS 1932

S-TOG 1934

Mogens Zieler: I LANG KJOLE

Kunstneren har i Portrættet af sin Hustru givet et almengyldigt Udtryk for en nutidig Kvindetype, der forener lad Ynde med vaagen Intelligens. Den fordringsløse Dragt er i sig selv et moderne Kunstværk.

BILLEDET FINDES I TO UDGAVER, EN FRA 1942 OG EN FRA 1945, HENHOLDSVIS I ESBJERG KUNSTFORENINGS SAMLING OG HOS CIVILINGENIØR CARL-AXEL NILSSON, MALMØ.

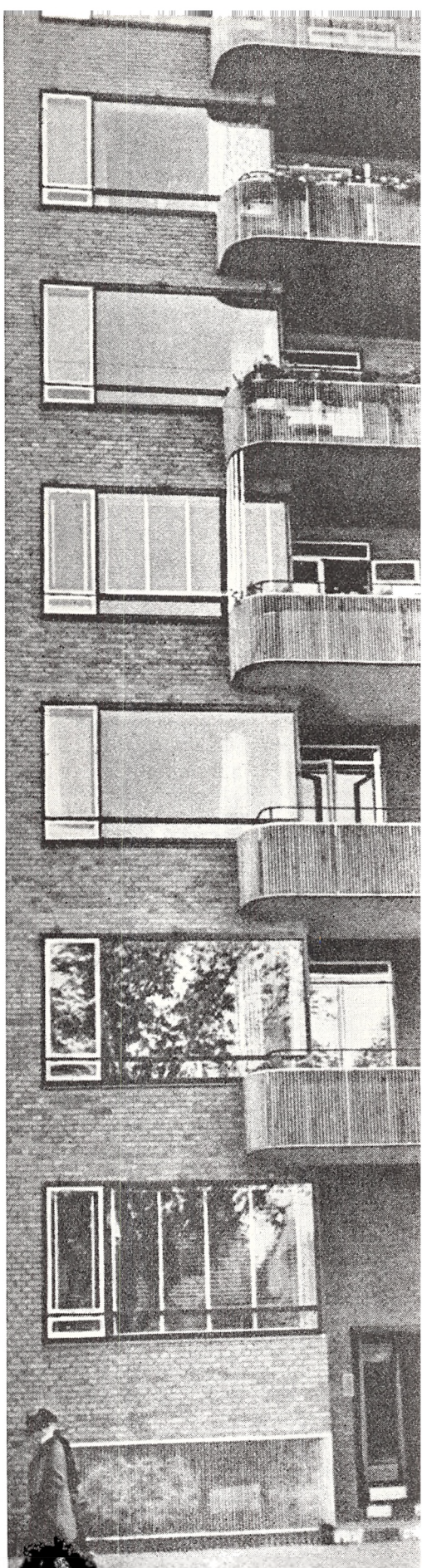
ikke langt ud over Hospitaler, Kontorer og Venteværelser, men Lejlighederne renses for Musæumspatinaen. Den moderne Kunst med Udgangspunkt i Kubismen har sin store Andel i Udformningen af den nye Livsstil med rette Linjer og rene Farver, brødt sekunderet af Teknikken med rustfrit Staal og Celluloselak.

Hvad Litteraturen, Maleriet og Teatret før havde været for den bredere Offentligheds Kulturliv bliver nu Filmen. *Mary Pickford* havde været elsket i Aarene lige efter Verdenskrigen, *Asta Nielsen* beundredes i 20-erne, nu forvandles alle Kvinder til *Greta Garboer*. Ingen tidligere Periode vilde have betragtet hende som smuk med den store Mund, det flade Bryst, firkantede Skuldre, smalle Hofter, lange Ben og store Fødder. Det kan ikke undre, at Filmsindustrien blankt afviste overhovedet at bruge hende til nogen som helst Rolle; saa meget mere maa man forbauses over Instruktøren *Mouritz Stillers* Skarpblik, naar han gjorde sit eget Engagement afhængig af hendes. Saa lidt har de, der selv tror at bestemme Massernes Smag, at sige. De har blot at følge Trop. Forholdet er Tidens ømfindligste og centrale: Fører og Masse, Propagandaens Magt og Afmagt. Politisk ser man den vældige demokratiske Udvikling gaa i Haardknude, Massemeneskent fylkes om en Fører, hvis Adkomst til Førerskabet hverken er Arv eller Evne, men begrundes i irrationelle, metafysiske Følelsesræsonnementer.

Straks efter 30 vender Midjen tilbage til sin normale Plads, men Dragten mister 20-ernes Enkelthed og Frihed. Næste Skridt er de udpolstrede Skuldre. Tiden har det med at føre sig firskaaent. Balkjolerne er paafaldende be regnet til at ses bagfra — Parrene danser tæt sammen — man faar rygløse Aftenkjoler. Indtil i Slutningen af Tiaaret pludselig baade Dag- og Aftenkjoler skal gaa helt op i Halsen hele Vejen rundt. Diktaturernes Tugt og Disciplin bliver mærkbær. Med de strammere politiske Systemer skulde Vejen være banet for en ny Korsetmode, som da ogsaa viser sig ad en for Tiden karakteristisk Omvej: man sværmer for Bondedragter, disse saakaldte Nationaldragter, som er Barokkens Hofdragter i bondsk Efter ligning. — Efterhaanden som Kjolerne bliver videre forneden, faar Skørterne igen Blonder og Flåser.

Salver, Ansigtssmassage og Cremer spiller en stigende Rolle, men Maalet er ikke mere

HATTE FRA 30-ERNE. AGENCE PHOTOGRAPHIQUE FOT.
KØBENHAVNSK ETAGEHUS. KAY FISKER FEC.

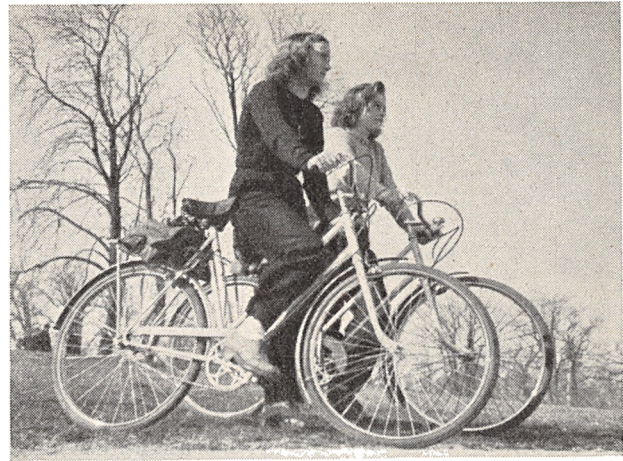

den mælkehvide Teint, som var den eftertragtel-sesværdige, da de fleste Kvinder arbejdede paa Mar-ken. Nu, hvor de derimod er spær-ret inde paa Kon-torer, i Fabrikker og Butikker, skal de helst være sol-brændt. Dreng-ehaaret afløses af en lille Krølle-rulle i Nakken. I

33 faar det helt kortklippede Haar et kortvarigt come-back i den vindblæste Frisure; derefter bliver det halvlangt som Greta Garbos under Baskerhuen. 1938 — umiddelbart før Hitlers og Chamberlains Münchenmøde skal Haaret pludselig samles ovenpaa Hovedet, til at begynde med med Nakkehaaret strøget til Vejrs. Siden faar det Lov at falde ned i en blød Bukkel, mens Forhaaret arrangeres paa Issen. Klokke-hatten er færdig, og der udfoldes en fantastisk Opfindsomhed paa at variere dens Afløsere. Tiden er ikke blot de reaktionære Diktaturers, men ogsaa de surrealistiske Maleres og Tegne-filmenes. Allerede 1933 havde Schiaparelli for-bløffet Verden ved at lave en Hat af en gammel Uldstrømpe. 34 — efter Hitlers Magtoverta-gelse — kom Tyrolerhattene og Kosakhuerne.

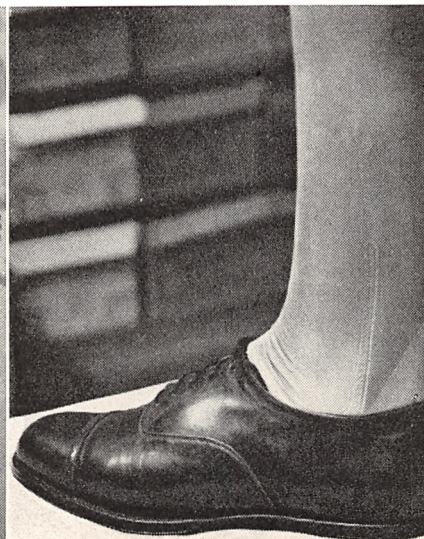
Sporten bevarer sin Popularitet. Her i Landet bliver Vandrebvægelsen Landets største Ungdomsorganisation. Unge Piger gaar helt uden Hat. Støvlerne er bortset fra Skistøvler helt forsvundet som Damefodtøj; Sandaler er fra at være en Excentricitet blevet normal Fodbeklædning. Man gaar med Ankelsokker eller helt bare Ben med rød-lakerede Negle. Røde Negle paa Hænderne kommer sammen med det affarvede Haar, en Mode med haandfast politisk Baggrund i Nazisternes Forfølgelse af de sorthaarede Jøder. Kvindedragten vakler usikkert mellem Fortidens mange Løs-ninger, famler ubeslutsomt i det uoverskuelige Udvalg af nye Stoffer fra Kunstsilke til Celluld og vælger og vrager vankelmødt tilfældige Akkorder i Farvekemiens kolossale Kulørskala.

I Mandsdragtens Udvikling er Forandringen mindre, men Linjen fastere. Vesten forsvinder og erstattes af Slip-over. Blød Skjorte med fast-siddende Flip slaar den stivede Manchetskorte med løs, stiv Flip helt ud. Selerne forsvinder til Fordel for Livrem hos yngre Mænd. Og Mændene faar noget tilsvarende til Kvindernes Korset med en Uldtrøje uden Ærmer og korte, vide Underbenklæder med Elastikforstærkning til at stramme Maven ind. Mens Fortidens lange

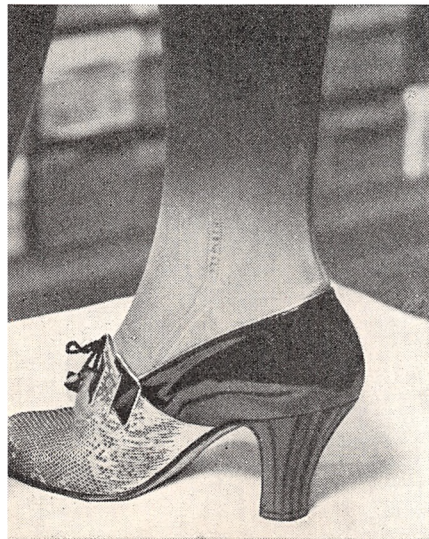
66

STAALMØBLER. VANDREPIGER. ELASTIKKORSET.
HJEMMEGYMNASTIK. SPADSERDRAGT. MED OG UDEN HÆL.
FLØJLSJAKKE, SNÆVER NEDERDEL. CRÉATION SCHIAPARELLI.
AFTENKJOLE, VID NEDERDEL. CRÉATION ARDANSE.

Underbukser var umiddelbart
lattervækkende, taaler den ny
Mandsnegligé Dagens Lys. I
det hele taget bliver Shorts al-
mindelige, næppe uden Paa-
virkning fra Spejderdragten.

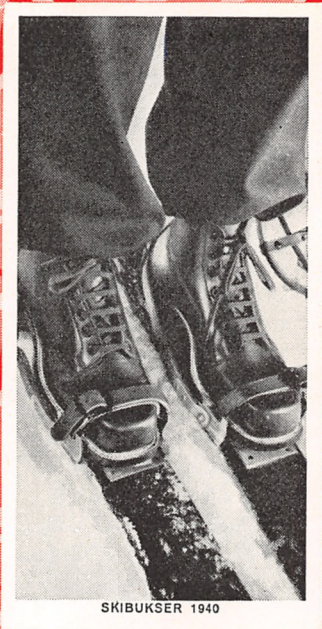

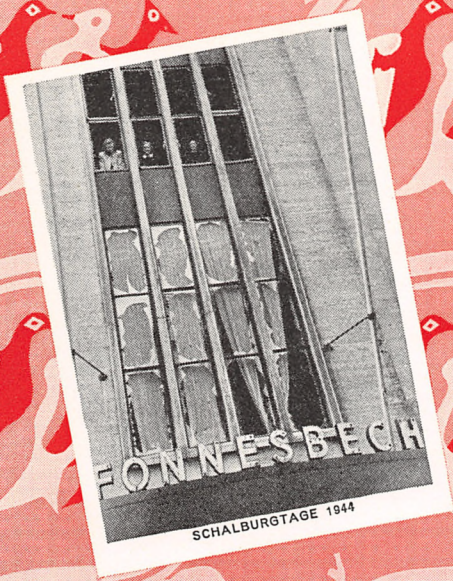
BUNKERS 1944

FISKESKINDSKO 1940

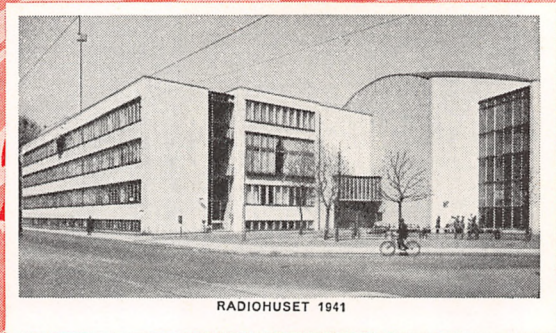
SKIBUKSER 1940

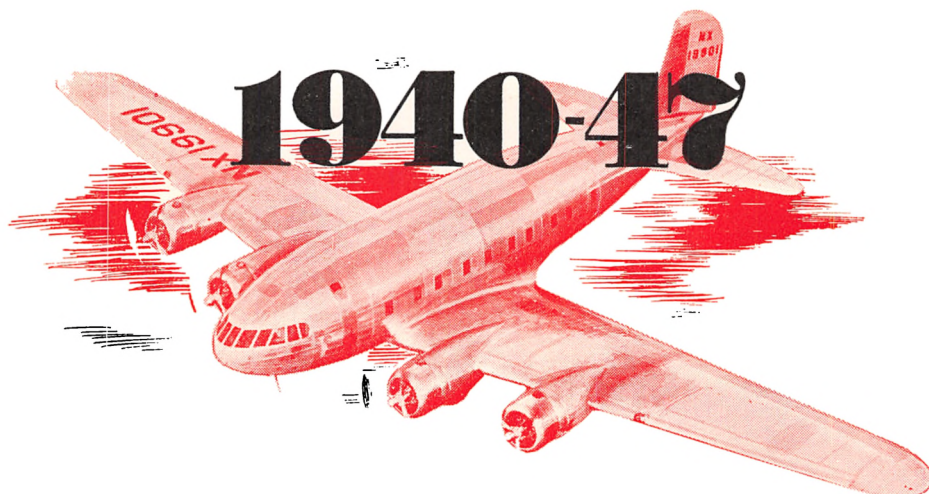
SCHALBURGTAGE 1944

MØRKLÆGNING 1941

RADIOHUSET 1941

D EN ANDEN VERDENSKRIG ER

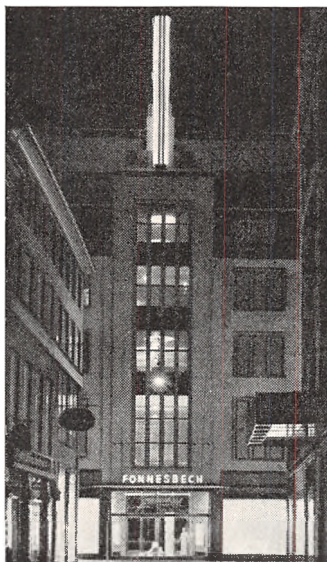
40-ernes altoverrørende politiske Baggrund. I Skyggen af den bliver selv Penicilinets Opdagelse en Bagatel, og Atomkraften fremtræder ligefrem som et Krigsprodukt.

Krigen adskiller sig fra alle tidligere: den var totalitær. Kvinderne var ogsaa med, endog i Uniformer og med krigsvigtige Funktioner. Her i Landet havde Kvinderne før Krigen opnaaet formel Adgang til alle Stillinger i det offentlige Liv undtagen militære og gejstlige. I Lotteorganisationerne blev de Soldater. Og omsider kan de endelig ogsaa blive Præster.

Hvad ingen Fanatisme og ingen Fornuftsrationer havde formaaet, gennemtrufede Luftallarmer og Brændselsknaphed: Benklædedragten blev almindelig Kvindebeklædning om Vinteren. Og saa durkdreven er Modens skælnske Gudinde til at føre sine egne Præstinder bag Lyset, at Skibuksemoden herhjemme aldeles ikke opfattedes som en Nødsforanstaltning og ikke som Gennemførelsen af et Hovedpunkt paa Kvindeemancipationens Program, men som Resultatet af, at Danmark skulde være i Færd med at udvikle sig til en førende Skiløberation.

Varemanglen gjorde bare Ben til Sommermode. I Sandaler og Sko med Hul i Snuden for at vise en rødlaakeret Taanegl eller skaane Stømpens ømfindtigste Punkt. Middelalderens Bondefodtøj, Træskoene, fik en Renæssance. De nye Kilehæle sammen med de meget tykke Kork- eller Træsaaler gjorde Fodtøjet til en Slags Koturner. Kvinderne var ikke mere højhælede, de gik paa Stylder.

I de kolde Vintre fik Pipalukken ikke ringe Udbredelse, og om Sommeren kunde et Tørklæde gøre det, saa meget mere som unge Piger i stigende Grad færdedes barhovedede paa Gaden, som det efterhaanden var ved at blive det normale for unge Mænd. Alt dette til Trods maa det siges, at mens Manglen paa Stof kunde mærkes paa det københavnske Gadebillede i Krigens Aar, holdt Hattene Stillingen forbausende

med utvetydige Bestræbelser for at holde Humøret oppe. Farverne gav Udtryk for noget af den samme sammenbidte Spøgefuldhed som de omsyede Dragters Veste af Dyndrejll og Ulsters af sribede Uldtæpper, sat Smag paa med en sur-sød Ketch-up af al Slags tosset Bijouteri. Det populære Smykke, *Blomsten i Øreflippen*, slaar Kammertonen an.

Man er aldeles ikke til Sinds at lade sig kvæle af Situationen. Midt under Krigen glemte man i København alle Bekymringer for lidenskabeligt at tage Stilling til nogle unge Menne-

FARVEBAGGRUNDEN PAA SIDEN OVERFOR ER ET SURREALISTISK STOFMØNSTER MED PINGVINMOTIV. JEAN VARDA FEC.

DEN NUVÆRENDE SKIKKELSE AF SAMME STRØG-PARTI SET FRA SAMME STED SOM DE TIDLIGERE FORRETNINGSBILLEDER. GUNDLACH-PEDERSEN FEC.

skers Optræden
i smallere Benklæder,
længere Jakker og mere
bredskyggede Hætte, end man
havde brugt de sidste Aar. Den sur-
realistiske Betegnelse for dem, „Swing-
pjatter“, er en sproglig Nydannelse, som svarer
til Øreclipset i Juvelérkunsten. Bag alle Restriktioner
og nødtvungen Maadehold i Kvindedragten spores en
tydelig Tendens i Retning af mere feminine Former. Man fal-
der ganske naturligt tilbage paa de gamle grundfæstede
moraliske Værdier, efterhaanden som Nutiden
forvandles til et Bombekrater: Hof-
tevidden vokser, Taljen be-
tones, der kommer
Brystholdere
med

Ud-
stopning
og Vinduer, Nat-
kjoler erstatter Pyjamas.
Efter Freden dukkede Kvin-
derne frem fra Beskyttelsesrummene
med determineret brede Skuldre, men med
betonet kvindelige Midjer og med tydelig Ryg-
dækning i Fortidens Moder for deres Va-
riationer over de karrige Mulighe-
der, med Haaret halvlangt
i Chignon eller alle-
rede langt nok
til højt
op-

Silvest Orcel
5bis Rue du Cirque Paris (8e)

Mad Confection

Schiaparelli
4, rue de la Paix - PARIS

SYGUR
12, FAUB SAINT-HONORE
PARIS

Simone cange
Clin. Roosevelt
PARIS

à Paris
Maud et Nane
107 faubourg St Honoré.
MADE IN FRANCE

LEGROUX SŒURS
PARIS

Caroline Reboux
9 AVENUE MATHIGNON - PARIS

BALENCIAGA
10, AVENUE GEORGE V. PARIS

ROBERT PIGUET
PARIS

RAPHAEL
3, RUE GEORGES
PARIS

Jean Patou
PARIS

LUCIEN LELONG
PARIS

BLANCHE SIMONE
Paris - 1 Rue de la Paix - 1 Paris

sat Frisure. Med Hatten tilbage i Nakken spejder de usikkert søgende ud over Ruinverdenen, hvor Fremtidens Veje endnu fortøner sig i Skyer af Støv og Aske i et Tusmørke, ingen ved om er Skumring eller Gry.

Hvad er det, de ser efter?

Som Muhammedaneren under Bønnen vender sit Ansigt mod Mekka, har al Verdens Kvinder gennem Aarhundreder altid i Valgets kvalfulde Timer spejdet efter Paris. To Verdenskrige har saa lidt kunnet rokke Paris' Stilling som Verdensmodens Moder som de to Aarhundreder, der er gaaet, siden Versailles var alle Hoffers Hof. Førerskabet har ændret Karakter siden Solkongens *Modedukker* sendtes over Grænserne, men deres Efterfølgere, *Modejournalerne*, er ikke mindre kategorisk autoritative.

Paris dikterer Moden; men det er ikke mere Pariserne, der skaber den. Siden Englænderen *Worth* i Aaret 1846 som arbejdsløs Manufakturkommis kom til Paris, skabte Verdens første moderne Modehus og præsenterede de første levende Mannequiner, er det stadig fremmed Blod, som sætter Fart i det franske Blodløb, Im-

Jeanne Lafaurie
COUTURE
PARIS

JEAN DESSES
57, AVENUE DE LA PAIX
PARIS

NOGLE STJERNER PAA MODENS HIMMEL.
DE BERØMTE PARISERCRÉATEURERS SIG-
NATURER.

Paquin
PARIS
3, RUE DE LA PAIX, 3

CHARLES MONTAIGNE
25, RUE ROYALE
PARIS

Nina Ricci
20, RUE DES CAPUCINES - PA -

pulser fra de fjerneste Egne, der præger Modens Udvikling. I Lufttrafikens, Filmens, Radioens Aarhundrede er Moden demokratisk i den Forstand, at dens Virkeomraade ikke er indskrænket til et enkelt socialt Lag, men omfatter alle Samfundets Mennesker og i den Forstand, at den dirigeres fra et Hof, hvor der ikke hersker anden Rangforordning end den, der betinges af Talentet.

Andre Industrier gør lejlighedsvis Brug af Kunstnere. Modeindustrien er ene om at være helt i Lommen paa Kunstnere. Hele den civiliserede Verdens Modeindustri med sin Omsætning af Millioner af Pund, Dollars, Pesos, Mark, Kroner, Francs, Rubel . . . hviler paa 30—40 Créateurer. De store Modehuse disponerer Millionformuer, men det er ikke deres Bygninger, deres Lagre eller Bankbeholdninger, som repræsenterer deres egentlige Kapital. Det er en Mand eller Kvinde, en Kunstner. Han kan være en forfængelig Nar, en Grobrian, en Forbryder. Det er ganske ligegyldigt. Strider hans Passioner mod Landets Lov, betaler man, hvad det koster at holde ham uden for Loven. Han kan være, som han vil, og gøre, hvad han vil. Saa længe hans Créationer sælger, dyrkes han som en Gud. Den Dag hans Fingre ikke mere i Musselinet — som for ham er, hvad Leret er for Billedhuggeren — søvngængersikkert finder ikke Fremtidens, ikke Fortidens, men selve det glødende Nu's Linjer, den Dag er han død.

Intet andet Sted kan disse Modens Genier trives end i Paris. De kommer fra alle Verdenshjørner, men den Verden, de lever i, er mindre end Frederiksberg, Bydelen begrænset af Boulevard Hausmann i Nord, Seinen i Syd, Place Vendôme i Øst og Étoile i Vest. Der har de udenom sig Paris' 80 Tusind Kjølebutikker, en Verdensby hvis Befolkning lever af Modeindustrien, Hundredetusinder af flinke Tegnere, Syersker, Haandværkere af alle Slags, Skomagere, Frisører, Juvelerere, beherskende Tidens ultramoderneste og kostbareste Teknikker, hvidløgduftende Lazaroner, der kommer fra deres Tagkamre med uødkelige Mesterværker af Knapmagerarbejde indpakket i beskidte Aviser, hele det frie artistiske Miljø, hvor Alverdens rige, skønne Kvinder uafsladelig passerer Revy for Verdenskunstens nye Ungdom.

De ny Moders Fødsel synes uforklarlig, de opstaar som Aabenbaringer, fødes af Tidens Tone som Venus af Havets Skum. Men naar de er der, sammenfatter de alt, hvad Viden, Kunnen, Intuition kan give af aandrig Kommentar til Tidens Liv. Ikke en plump Gentagelse af hvad man allerede ved eller en grov Symbolik, som enhver kan gennemskue. Tidens Temaer varieres i udsøgte Vendinger. Hver ny Dragt er en Improvisation, en Harmoni instrumenteret af levende Linjer og Bevægelser, givet Mening og Sammenhæng af den Vilje og Intelligens, den indhyller. Dragten, der giver Glans til en Kvindes Skønhed, er en Del af hende selv.

Hvem skulde vove at skille en moderne Eva fra hendes Dragt andre end den Adam, som maatte være i Stand til at føre hende tilbage til Uskyldighedstilstanden fra før Syndefaldet og saaledes ombytte de parisiske Figenblade med den paradisiske Pragt.

1927

1928

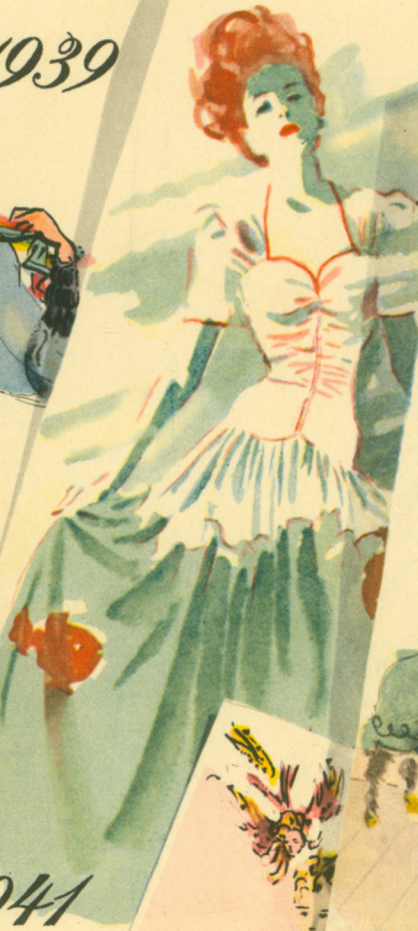
1936

1939

1941

1947

